

บทที่ 4

กลวิธีการใช้ภาษาที่สื่อภาพลักษณ์ของหญิงไทย

ในการศึกษาวิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษาที่สื่อภาพลักษณ์ของหญิงไทยจากวรรณกรรม
ซีไรต์ของนักเขียนหญิง ทั้ง 5 เรื่อง ผู้วิจัยจะศึกษาวิเคราะห์ใน 2 ประเด็น คือ การใช้คำและการใช้
โวหารภาพพจน์

1. การใช้คำ

การเลือกใช้คำในงานเขียนมีความสำคัญเพราะคำอาจก่อให้เกิดความรู้สึกกระทบ
อารมณ์ผู้อ่านได้อย่างรุนแรงบางครั้งจะปลูกเร้าโนคติให้เกิดความอึดอัดหรือรันทดบางครั้งอาจ
ให้ความรู้สึกสดชื่นกระชุ่มกระชวยในขณะที่บางครั้งอาจทำให้เกิดความเศร้าสะเทือนใจให้ทั้ง
ความรู้สึกที่เป็นสุขและความปวดร้าวทุกข์ระทมนักเขียนที่ประสบความสำเร็จจึงเลือกสรรคำมาใช้ได้
อย่างเหมาะสมเหมาะสมกับเนื้อเรื่องที่ผู้เขียนต้องการเสนอเรื่องราว

จากการศึกษาพบลักษณะการใช้คำที่อ้างอิงถึงผู้หญิงดังต่อไปนี้

1.1 คำสุภาพ เป็นคำที่เลือกสรรมาใช้ให้เหมาะสมแก่บุคคล โอกาสและสถานที่
เพื่อหลีกเลี่ยงไม่ให้ผู้ฟังเกิดความไม่พอใจ เช่น อ้วน คำ หน้าเหลี่ยม เตี้ย เลว ชั่ว เป็นต้น
ซึ่งผู้เลือกใช้คำสุภาพได้ถูกต้องเหมาะสมจะได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้มีการศึกษาดี

1.1.1 คำที่กล่าวถึงบุคลิกลักษณะ หมายถึง รูปร่าง หน้าตา ผิวพรรณ เสื้อผ้า
การแต่งกาย และพฤติกรรมการแสดงออกถึงนิสัย

จากการศึกษาวิเคราะห์พบว่า การใช้คำที่กล่าวถึงบุคลิกลักษณะปรากฏ
ในงานของนักเขียนหญิง ดังนี้

ผู้เขียนได้สร้างให้ตัวละครหญิงอย่าง บาลี ซึ่งทำงานเป็นเลขานุการกับ
องค์กรแห่งหนึ่ง เป็นผู้ที่ใช้ภาษาได้เหมาะสมกับบุคคล ในครั้งหนึ่งตัวละครชายชื่อสองเมืองพาบาลี
ไปที่บ้านครั้งแรก เพื่อพบกับอาของเขา บาลีใช้คำพูดทักทายได้อย่างเหมาะสมดังนี้

ครูใหญ่ต่อมา เขาก็มาครั้งเอาบาลีไปถึงบ้านเขาจนได้

อาเขายังไม่นอน เมื่อรดเล่นเข้าไปจอดหน้าตึก อาเดินออกมาพอดี

“นี่ใคร อาทาชชะ” เขาถามขณะที่บาสีพนมมือไหว้

อามองอย่างงงๆ แต่ก็ยิ้ม เขาพาผู้หญิงมาที่นั่นนับไม่ถ้วนจนเธอไม่อยากจดจำ

“อาคฺสมบุรณฺ นะคะ หน้าตาอิมเอิบเซียว” บาสีแลดูผมขาวสวຍທີ່ตัดสั้น

อาเป็นคนร่างท้วมผิวสะอาด นับเป็นหญิงวัยกลางคนที่เหมาะกับตำแหน่งแม่บ้านผู้ไม่มีที่ติ (ปุนปิดทอง กฤษณา อโศกสิน หน้า 32)

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่า บาสีทักทายผู้ใหญ่ด้วยการพนมมือไหว้ แล้วใช้คำแสดงความเคารพและไม่ทำให้ผู้ฟังมีความรู้สึกไม่พอใจ เพราะอาเป็นคนร่างท้วม บาสีใช้คำว่า “คฺสมบุรณฺ หน้าตาอิมเอิบ” เป็นการหลีกเลี่ยงคำว่า “อ้วน” ซึ่งอาจจะทำให้ผู้ฟังรู้สึกไม่พอใจ เพราะคำว่าอ้วนอาจเป็นปมด้อยอย่างหนึ่ง ที่ผู้หญิงทั่วไปไม่ต้องการ

เรื่องราว นื่องสาวต่างมารดาของสองเมือง เข้ามาอยู่ในบ้านร่วมกับบาสี แต่มีพฤติกรรมไม่น่าไว้วางใจ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

บาสีมองดูแววตาของผู้หญิงร่างเล็กเกร็ง ผิวคล้ำ นิดหนึ่ง มีความไม่ไว้วางใจเพิ่มขึ้นทุกวัน แม้ถ้อยคำเจรจาของผู้หญิงคนนี้จะฟังรื่นหูในยามที่ต้องการให้ผู้ฟังรื่นใจไว้เคลือบแคลงก็ตาม (ปุนปิดทอง กฤษณา อโศกสิน หน้า 359)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนเลือกใช้คำสุภาพ คือคำว่า คล้ำ แทนคำว่า ดำ ทั้งนี้เพื่อสะท้อนให้เห็นว่า เรื่องราวไม่ใช่คนผิวขาว แต่ก็ไม่ใช่คนผิวดำ และยังแสดงให้เห็นการใช้คำสุภาพเพื่อแสดงมารยาทที่ดีของบาสีด้วย

ยายของเด็กหญิงปล้อง สั่งให้คนรับใช้ในบ้านจับตัวเด็กหญิงปล้อง มาซักถาม เรื่องการทำให้มีตัวเลขปรากฏบนใบ และอวดตนเป็นผู้วิเศษ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“...เด็กหญิงถูกจับให้นั่งลงตรงหน้ายกพื้นเรือน เบื้องหน้ามีผู้หญิงเป็น หญิงวัยสูงอาย อีกคนหนึ่งซึ่งนั่งเป็นประธานอยู่กลางวงด้วยลักษณะเข้มงวด น่าเกรงขาม ปากบงการไปไม่หยุด มีลูกมืออีกห้าคนนั่งเรียงรายล้อมงาน ปอกนั่นหันนี้ไปอยู่เป็นวงโต...” (อัญมณีแห่งชีวิต อัญชัน หน้า 37)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนใช้คำสุภาพคือคำว่า วัยสูงอาย แทนคำว่า แก่ หมายถึงผู้หญิงที่อายุมากแล้ว ทั้งนี้ น่าจะยังไม่แก่เกินไปเพราะสามารถทำงาน และควบคุมให้ลูกมือคนอื่น ๆ ทำงานให้ได้

น้ำฉา คนใกล้ชิดของฉันทภัทร แม่ของกะทิ ดูซุบซิบลง เมื่อแม่ของกะทิจากไป
ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“...น้ำฉาเป็นคนที่แต่งตัวแบบที่ดูเพลีน เอาผ้ามาพันมาผูกตรงไหน ใส่หรือ
ประดับอะไร ก็ดูดีมีสีสันชวนมอง บัดนี้ความสดชื่นบนเรือนกายนั้นหายไปหมดสิ้น ชุดสีดำทำให้
ร่างของน้ำฉาบางลงผิวดำและซีดเซียว...”(ความสุขของกะทิ งามพรรณ เวชชาชีวะ หน้า 77)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนใช้คำว่า บาง แทนคำว่า ผอม ซึ่งทำให้ความหมาย
ของคำนั้นเบาลงกว่าเดิม น่าจะรื่นหูและฟังไพเราะขึ้น

1.1.2 คำที่กล่าวถึงฐานะทางสังคมของผู้หญิง

“หล่อน” จากเรื่อง หม้อที่ขุดไม่ออก ในรวมเรื่องสั้น ชุดอณูนิแห่งชีวิต
เป็นผู้หญิงคนหนึ่งที่ได้รับการอบรม จัดเกล้าจากครอบครัวที่มีตระกูลดี คำพูดที่ใช้จึงเป็นคำที่สุภาพ
ถึงแม้จะถูกสามีใช้คำพูดเชือดเฉือนอยู่ตลอดเวลา ดังนี้

“ตายจริง มีข่าวตำราจกวดล้างช่องโสเภณีแถวคลองเตยอีกแล้ว เกรงกรรมจริงๆ
คนเราหนอเป็นอะไรก็ไม่คิดเป็น ต้องมาเลือกเป็นผู้หญิงหากิน น่าอายจะแย่แล้วคุณ” หล่อนออก
ความเห็นกับเนื้อข่าวพาดหัวไปเรื่อยเปื่อย หวังจะชวนคุยให้สามีพินอามณ์ดีขึ้น แต่เขากลับหัน
ขวับมาทันที แวดตาที่มองดูหล่อนนั้น ราวกับจะกินเลือดกินเนื้อกันก็ไม่ปาน

“ยังงี้ๆ พวกนี้มันก็ยังรู้จักทำมาหากิน ไ้คนทำอะไรไม่เป็นเลยนะซี
น่าอายซะยิ่งกว่ากะหรี่!”(อณูนิแห่งชีวิต อัญชัน หน้า 69)

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นว่า “หล่อน” พยายามใช้คำที่สุภาพ ทั้งคำว่า
โสเภณี หรือ ผู้หญิงหากิน ซึ่งมีความหมายอย่างเดียวกัน ตรงกันข้ามกับสามีที่เลือกใช้คำต่ำหรือคำ
หยาบ คือคำว่า กะหรี่ โดยทั้งสามคำนี้สะท้อนสถานภาพของผู้หญิง คือ เป็นผู้หญิงขายบริการซึ่งมี
ปรากฏในวรรณกรรมของนักเขียนหญิงอีกหลายเรื่อง ดังนี้

อมร คนรักของบาลี จากเรื่องปูนปิดทองถูกบาลีบอกเลิก จึงเกิดความโกรธแค้น
เขาคิดว่าสองเมืองเป็นมือที่สามที่ทำให้บาลีบอกเลิก อมรจึงไปพบที่บ้านแล้วกล่าวให้ร้ายบาลี
เกี่ยวกับอดีตอันเหลวแหลก ดังนี้

“ก่อนหน้าไอ้ฝรั่งนั้น ก็ได้กับนิโกรหรือญวนหรือเจ๊กอะไรนี่แหละ คือ
เปราะไปทั่วก็แล้วกัน...ถ้าจะเอาผู้ชายตัดคอแล้วร้อยเอวนะสะ ก็ร้อยเกินรอบ”

“แล้วคุณจะมาบอกผมทำไม”

“ก็ถ้าเผื่อคุณจะทำ...คุณจะได้เห็นว่าเอาโสเภณี”

“ผมชอบโสเภณี!” สองเมืองตอบ เสียงนั้นแตกป่วน

(ปูนปิดทอง กฤษณา อโศกสิน หน้า 194)

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นคำพูดของตัวละครชาย ที่สะท้อนภาพของผู้หญิงคือนางเอกของเรื่องที่ได้รับเอาวัฒนธรรมตะวันตกมาเป็นแบบในการดำเนินชีวิต ลองอยู่กับผู้ชายก่อนตัดสินใจแต่งงาน แต่เมื่อผู้ชายถูกบอกเลิกโดยไม่เต็มใจ จึงถูกประณามถึงพฤติกรรมที่ผ่านมา คำว่าโสเภณี จึงเป็นคำที่รุนแรงที่ผู้พูดหวังจะให้ผู้ฟังเจ็บปวด และรังเกียจผู้หญิงอย่างบาป นับเป็นภาพสะท้อนที่ชี้ให้เห็นว่าผู้หญิงเป็นเพศที่เสียเปรียบเสมอไม่ว่าวันเวลาจะเปลี่ยนแปลงไปก็ยังคงสมythก็ตาม

บุรี พ่อของบาลีมีปัญหาคับข้องใจเกี่ยวกับลูก จึงอยากมีเพื่อนให้ปรึกษาแนะนำ จึงพยายามติดต่อสายทอง ซึ่งมีลูกชายเป็นเพื่อนกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เขารู้ข่าวคุณสายทองจากหน้าหนังสือพิมพ์หลายฉบับ หล่อนเป็นคนมีกิจกรรมอยู่เสมอมิได้ขาด...มีเพื่อนฝูงเป็นคุณหญิงคุณนายซึ่งเป็นคนดังเช่นเดียวกัน เพื่อนหล่อนคนหนึ่งเป็นเมียเศรษฐีใหญ่ของประเทศ เกี่ยวก้อยกันไปปรากฏตัวในงานการกุศล รับเป็นกรรมการสมาคม บางทีก็รับเชิญเป็นปาฐกพุดให้สมาชิกบางสมาคมฟังถึงเรื่องราวที่ควรรู้ต่างๆ เกี่ยวกับครอบครัวและสถานภาพของหญิงไทย(ปูนปิดทอง กฤษณา อโศกสิน หน้า 88)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนใช้คำสื่อความหมายถึงผู้หญิงคือ คำว่าคุณหญิง คุณนาย ซึ่งคุณหญิง หมายถึง คำนำหน้าชื่อสตรีที่เป็นเอกภรรยาของพระยาหรือสตรีที่สมรสแล้วได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตั้งแต่ชั้นทุติยจุลจอมเกล้าลงมา หรือคำที่ใช้เรียกราชนิกุลหญิงชั้นหม่อมราชวงศ์ คุณนาย หมายถึง คำยกย่องใช้เรียภรรยาข้าราชการชั้นสัญญาบัตรที่ยังไม่ได้เป็นคุณหญิง ในปัจจุบันใช้เรียกยกย่องสตรีทั่วๆ ไปที่ผู้เรียกนับถือ ในเนื้อเรื่องเป็นคำสื่อภาพของผู้หญิงไทยที่มีฐานะทางสังคมในระดับสูงนั่นเอง

1.2 คำไม่สุภาพหรือคำหยาบ หมายถึง คำที่นิยมใช้พูดระหว่างเพื่อนวัยเดียวกันและมักใช้เฉพาะที่ร ัโหลฐาน ไม่นิยมเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรเว้นแต่ใช้เขียนในนวนิยายหรือเรื่องสั้น เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์หรือตัวละครในเรื่องซึ่งอยู่ในสังคมที่พูดภาษาระดับนี้ (พนมพร นิรัฐทวีและเทพีจรัสจรงค์เกียรติ 2538: 36) ซึ่งนักเขียนหญิงทั้ง 5 คน ก็นำมาใช้ในงานประพันธ์

ได้อย่างเหมาะสมกับสภาพของเนื้อเรื่อง และฐานะของบุคคล โดยใช้ในบทสนทนาของตัวละคร ซึ่งทำให้เกิดความสมจริงด้านอารมณ์ยิ่งขึ้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เด็กหญิงอื่น ลูกของเรื่องราม ในเรื่องปุนปิดทอง เป็นลูกที่แม่ไม่อบรมมารยาท ในการพูดจา ในขณะที่เดียวกันเรื่องรามเองก็เป็นแบบอย่างที่ดีไม่ได้เพราะตนเองก็พูดจาหยาบคาย ลูกจึงพูดกับคนอื่นอย่างหยาบคายด้วย เมื่อเข้าไปอยู่ที่บ้านของสองเมือง จึงพูดกับคนรับใช้ในบ้าน อย่างไม่รู้เดียงสา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“เดี๋ยวเอาตะหลิวสับหน้าตาฉีกเลย อีเด็กคนนี่”

“เด็กเวอร์อะไรพรรคนี่ก็ไม่รู้ หางานให้ทำทั้งวันเลย เดี่ยวโน่นเดี๋ยวนี้”

“อิถมบ้า...เรื่องอะไรมาทำนองเค้า อิถมเปรตอิถมฉิบหาย”

(ปุนปิดทอง กฤษณา อโศกสิน หน้า 530)

จากตัวอย่างข้างต้น ปรากฏคำหยาบหลายคำ ได้แก่ อี เด็กเวอร์ บ้า เปรต ฉิบหาย สะท้อนฐานะทางสังคมของผู้ใช้ภาษาเป็นคนรับใช้ เป็นเด็ก คนที่ได้รับการศึกษา การอบรม ขาดแคลนที่ดี จะแสดงกิริยาจากที่สุภาพยิ่งขึ้น ระดับภาษาในการสนทนาจะสูงขึ้นนอกจากนี้ ยังสะท้อนถึงภาพของผู้เป็นแม่ นั่นคือเรื่องราม น้องต่างมารดาของสองเมือง ที่มีชีวิตแตกร้างเพราะ พ่อแม่แยกทางกัน เป็นคนมีปัญหา มีพฤติกรรมก้าวร้าว พอมีลูกก็ไม่สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีได้ ลูกจึงพูดจาหยาบคายตามผู้เป็นแม่นั่นเอง

สามีของ “หล่อน” ในอณูมณิแห่งชีวิต เป็นบุคคลหนึ่งที่ผู้เขียนเลือกให้ใช้ภาษา ในระดับภาษาปากหรือใช้คำหยาบ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ยังไงๆ พวกนี้มันก็ยังไม่รู้จักทำมาหากินเป็น ไ้คนทำอะไรไม่เป็นเลยนะซี น่าอาย ซะยิ่งกว่ากะหรี่!” (อณูมณิแห่งชีวิต อัญชัน หน้า 69)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนให้ตัวละครพูดคำหยาบคือ กะหรี่ ซึ่งหมายถึง ผู้หญิง ขาบริการทางเพศหรือโสเภณี โดยเขาต้องการว่ากล่าวประชดประชัน “หล่อน” นั้นเอง เพราะทำหน้าที่ แม่บ้านแม่เรือน อย่างผู้หญิงสมัยก่อนไม่ค่อยเป็น จึงไม่ถูกใจสามี เขาจึงแสดงอารมณ์และคำพูด เชือดเฉือน “หล่อน” อยู่เสมอผู้เขียนเลือกใช้นี้น่าจะเป็นการแสดงอำนาจของผู้ชาย แบบชายเป็นใหญ่ จึงพยายามกดขี่ทั้งการกระทำและคำพูด ซึ่งไพลิน รุ่งรัตน์ได้แสดงความคิดเห็นต่อเรื่องนี้ว่า เมื่อเห็นความโหดร้ายของสามีแล้วรู้สึกอยากจะทำต่อผู้แทนตัวละครที่เป็นภรรยา (อ้างในเพชรศิริ โยคะสิงห์ 2543: 6)

ไฉ่น้อย เพื่อนของกำพลจากเรื่องช่างสำราญมีปากเสียงกับพ่อเลี้ยง เพราะไม่ยอม ไปซื้อบุหรี่ยกกับเหล้า จึงทะเลาะกับพี่สาว ดังนี้

“ไม่ต้องซื้อ ไปซื้อให้มันทำไหม” ไอ้น้อยตะคอก “มันเอาเสื้อผ้าไปทิ้งถึงขยะคอยดูนะ มันหลับเมื่อไหร่จะแอบทูปหัวมัน ไอ้แมงดา มากินข้าวทุกวัน แต่ไม่เคยให้เงิน แมงดาซัดๆ”

“เขาก็เข้าบ้านให้มันอยู่ไง”

“เขาเอาไว้นอนกับแม่นะสิ...นอนกับแม่แล้วยังต้องเลี้ยงข้าวมันอีก มันเห็นแม่เป็นกะหรี่...”

ไอ้น้อยถูกตบหน้าหัน แต่ไม่ยอมแพ้ พุดย้ำอีกหลายครั้งว่า “แม่เป็นกะหรี่” พี่สาวของเขาร้องไห้แล้ววิ่งหนี ไอ้น้อยนั่งนิ่งๆ ต่อไป(ช่างสำราญ เดือนวาด พิมวนา หน้า 112)

จากตัวอย่างข้างต้น คำว่า กะหรี่ สะท้อนภาพของผู้หญิงขายบริการทางเพศ ที่เกิดจากความรู้สึกของผู้เป็นลูกและไม่อาจยอมรับสภาพของแม่ที่ทำอยู่ทุกวัน ได้ผู้เขียนน่าจะเลือกใช้คำนี้เพื่อต้องการสื่อความรู้สึกรุนแรง กระทบจิตใจผู้อ่านยิ่งขึ้น

บทกวีนิพนธ์เรื่องใบไม้ที่หายไป ได้แสดงคุณค่าของความเป็นผู้หญิงใน อหังการของดอกไม้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

สตรีมีสองมือ

มันยึดถือเป็นแก่นสาร

เกลียวเอ็นจิกเป็นงาน

มิใช่ร้านหลงแพรพรรณ

(ใบไม้ที่หายไป จิระนันท์ พิตรปรีชา หน้า 56)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนใช้คำไม่สุภาพ คือคำว่า ร้าน หมายถึง ยอก ไรค์ มักใช้ในทางกามารมณ์ เป็นคำที่สื่อภาพลักษณะนิสัยของผู้หญิงที่ไม่รู้จักรักษานวลสงวนตัว แต่กลับปล่อยตัวปล่อยใจคบผู้ชายไม่เลือกหน้า ละทิ้งความดีงามของกุลสตรีไทยโดยสิ้นเชิง เป็นคำสันแต่มีใจความกว้าง ซึ่งผู้เขียนปฏิเสธลักษณะนิสัยเหล่านี้ ว่าไม่ใช่คุณค่าที่แท้จริงของผู้หญิง

1.3 คำแสดงอารมณ์ความรู้สึก

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542: 1367) ได้ให้ความหมายของคำว่า อารมณ์ไว้ว่า “อารมณ์เป็นความรู้สึกทางใจที่เปลี่ยนแปลงไปตามสิ่งเร้า เช่น อารมณ์รัก อารมณ์โกรธ อารมณ์ดี เป็นต้น”

อารมณ์ของคนเรานั้นมีมากมายหลายชนิด แต่นักวิชาการได้แยกอารมณ์ออกเป็น

2 ลักษณะ คือ อารมณ์ที่ให้ความสุขเป็นอารมณ์ในทางบวก ได้แก่ อารมณ์ดีใจ อารมณ์สนุก อารมณ์รัก เป็นต้น และอารมณ์ที่ให้ความทุกข์ซึ่งเป็นอารมณ์ในทางลบ ได้แก่ อารมณ์โกรธ อารมณ์กลัว อารมณ์เสียใจ เป็นต้น (อภิรัตน์ โมนิยชาติ 2547: 50)

จากการศึกษาวิเคราะห์พบว่า นักเขียนหญิงได้เลือกใช้คำที่บอกอารมณ์ความรู้สึกที่หลากหลายในการสื่ออารมณ์ ความรู้สึกของผู้หญิง มีทั้งคำที่แสดงอารมณ์ความรู้สึกในทางบวกและคำที่แสดงอารมณ์ความรู้สึกในทางลบ ทำให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพอย่างลึกซึ้งและมีอารมณ์ร่วมไปกับตัวละครด้วยซึ่งเป็นลักษณะเด่นที่พบในวรรณกรรมของนักเขียนหญิง ผู้วิจัยจึงแยกประเด็นในการศึกษาเรื่องคำที่แสดงอารมณ์ความรู้สึกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1.3.1 คำแสดงอารมณ์ความรู้สึกในทางบวก

นักเขียนหญิงได้ใช้คำแสดงอารมณ์ความรู้สึกดีใจ ยินดี ตื่นเต้นใจ พอใจ ตื่นเต้นสนุกสนานสบายใจ สดชื่น และมีความสุข ดังตัวอย่างต่อไปนี้

บาลีกับสองเมือง ตัวละครเอกในเรื่องปูนปิดทอง ที่ฝ่าฟันอุปสรรคร่วมกัน จนในที่สุดทั้งสองคนก็เข้าใจกัน จึงแสดงออกต่อกันด้วยความรัก และมีความสุข ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“บาลียิ้มอยู่กับปาเขาเพียงอึดใจ ริมฝีปากที่หุบยิ้มนั้นก็ถูกปิดด้วยริมฝีปากเขา ในความเบาหวิวของอากาศ หล่น โลงอกที่ทิวมนะจบลงอย่างกลมกลืน...” (ปูนปิดทอง กฤษณา อโศกสิน หน้า 407)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนใช้คำว่า ยิ้ม เป็นคำแสดงอารมณ์ความรู้สึกในทางบวกของบาลี แสดงความรู้สึก ยินดี พอใจและมีความสุข สะท้อนภาพที่งดงามในการแสดงความรักให้ผู้อ่านสุขใจไปด้วยนอกจากนี้ยังปรากฏคำในลักษณะนี้อีกหลายตอนดังตัวอย่าง

“เดี๋ยวอีกสักครู่ เราไปหาที่เดินรำกันนะ” เขาเอียงเข้ามากระซิบข้างหู

“กะ” หญิงสาวยิ้มย่องผ่องใสในความมืด พร้อมทั้งจะไปไหนๆ กับเขาได้

ทุกหนทุกแห่ง

นั่งฟังเพลงกระตุ้นอารมณ์ให้เบิกบานได้บ้างแล้ว สองเมืองก็พาบาลีจากที่นั่น ขั้บรถต่อไป

“เป็นไง” เขาถามทำตาพราว “ค่อยดีขึ้นรึยัง”

“ดีขึ้นตั้งนานแล้วค่ะ” หล่อนตอบอย่างผ่องใสเหมือนเด็กที่เพิ่งหยุดร้องไห้ และหัวเราะออกมาเมื่อได้ขนมอร่อยถูกปาก (ปูนปิดทอง กฤษณา อโศกสิน หน้า 491)

คำว่า ยิ้ม ย่อง ผ่องใส ผ่องใส และ หัวเราะ เป็นคำง่ายๆ ที่สื่ออารมณ์ความรู้สึกในทางบวก

นั่นคือ ความรู้สึกพอใจ มีความสุขซึ่งสะท้อนบุคลิกภาพของบาลีให้เห็นตลอดเรื่อง คือ เป็นคนที่เข้าใจความเป็นไปของชีวิต จึงเป็นคนอารมณ์ดี มีความคิดในทางบวก และเข้าใจการกระทำของคนรอบข้าง บาลีจึงปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ได้ดี

สองเมืองไปเที่ยวกับเพชรเรียง แล้วมาดื่มเหล้าต่อที่บ้าน จนเขาเมามาให้คุณหญิงวารุณีกับเพชรเรียงจึงไม่ให้กลับบ้าน ต่างช่วยกันประคองเขาให้เข้านอน คุณหญิงวารุณีสรู้สึกพอใจมาก เพราะอยากได้สองเมืองเป็นลูกเขย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ทั้งแม่ทั้งลูกนั่งมองอาการของชายหนุ่มอยู่เป็นครู่ ครั้นเห็นว่าเขาหลับได้ที่ไปแล้วจริงๆ จึงพยักหน้ากัน “เอาเถอะค่ะแม่ ยังไงๆ แม่ก็ต้องช่วยเพชรหัวเขาขึ้นไปละ”

“เอาซี” คุณหญิงลุกจากที่นั่ง

“ตายตาย ตัวหนักจังเลย” คุณหญิงทำเสียงวิ๊ดว้ายเบาๆ กลั้วหัวเราะ

“เดี๋ยว... ขอตั้งหลักนิคนะ”

“ต้องสุข-เล-สุขไหมคะแม่”

คุณหญิงหัวเราะก๊ิก แล้วก็เลยหมดแรงไปอีก

คุณหญิงมองดูคนสองคนที่แนบชิดกันอยู่ในท่ากอดประคอง ศีรษะสองเมืองซุกอยู่กับซอกคอหญิงสาวแล้ว ก็อดนึกไม่ได้ว่า เขาสมกันดีหรือ (ปูนปิดทอง กฤษณา อโศกสิน หน้า 381)

จากตัวอย่างข้างต้น พบคำแสดงอารมณ์ในทางบวก คือคำว่า วิ๊ดว้ายเบาๆ กลั้วหัวเราะ และคำว่า หัวเราะก๊ิก เป็นการแสดงอารมณ์สุขใจ พอใจ สนุก ของตัวละครหญิง คือคุณหญิงวารุณี แต่ไม่แสดงออกมากเกินไป เพราะตลอดเรื่องผู้เขียนจะสื่อภาพของคุณหญิงวารุณีอย่างผู้หญิงไทยในสังคมชั้นสูง เป็นผู้ดีมีฐานะทั้งการพูดจาและกิริยามารยาท แม้แต่เรื่องของสองเมืองกับเพชรเรียง คุณหญิงเองก็คอยเตือนให้ระวังตัว ไม่ให้ปล่อยใจไปกับเขามาก ตัวอย่างข้างต้นหลังจากพาเขาเข้านอนแล้ว คุณหญิงก็โทรศัพท์ไปบอกแม่ของสองเมืองให้รับทราบอย่างบริสุทธิ์ใจ

เด็กหญิงปล้อง ในเรื่องปลาหางเปีย จากรวมเรื่องสั้นชุดอณูนิแห่งชีวิต ถูกคุณยายทำโทษที่ทำตัวอวดวิเศษ จนคนอื่นเดือดร้อน แต่สุดท้ายยายก็สงสารจึงให้ว่าปลาหางเปีย ปลอบใจ เด็กหญิงปล้องไม่คาดคิดมาก่อน จึงมีความสุขมาก ดังตัวอย่างต่อไปนี้

หลานสาวยังฝึเท้าแล้วทำหัวเราะอ่อยๆ แต่ส้อมเสียงผ่องแผ้วว่าทุกวัน เด็กหญิงยอมตัวให้ถูกลากจูงลงกระไดหายลงใต้ถุนไปทั้งยายทั้งหลาน แต่มือยังกอดวาวไว้กับตัว แนบแน่น (อณูนิแห่งชีวิต อัญชัน หน้า 47)

จากตัวอย่างดังกล่าว คำว่า“ผ่องแผ้ว” แสดงความรู้สึกอารมณ์สดใส เบิกบาน มีความสุขมาก เพราะได้ว่าที่ต้องการโดยไม่คาดคิดมาก่อน เกิดความรู้สึกในทางบวก จึงยอมให้ ลากจูงไปแต่โดยดี ไม่ขัดจู้จี้แต่อย่างใด

ยายเหล่ ขอทานจากเรื่องอณูนิแห่งชีวิต ได้รับเงินให้ทานจากนางเอกสาว ของวงการบันเทิง เป็นเงินถึงห้าร้อยบาท ยายเหล่จึงตื่นเต้นดีใจ และมีความสุขมาก ดังนี้

“แกละ ที่ยังงี้ไม่ยกจำเลขทะเบียนรถเอาไว้” ตากุดพลอยคริกครื้น สัพยอกความตื่นคารางของเมียแกล่เสียนุก

“ปากดีไปเหอะ แล้วอย่ามาทำปะเหละเงินข้านะ” ยายเหล่ขู่ แต่ปากกลับ หัวร่อคิกคักไม่หยุด

“โอ้โฮ ดั่งห้าร้อย...” แกล่พึมพำกับกระดาดใบสีม่วงในมือ เวียนลูปเวียนคลำมัน อยู่นั่น แล้วเหมือนอยากจะให้มันมีชีวิตขึ้นมาอย่างจับใจ... ในอกในใจแกล่เริ่มนึกไปถึงรายชื่อข่าวของ ยาวเหยียดเป็นบัญชีหางว่าวที่เคยไฟฝนถึงอยู่เสมอ จนความคิดนั้นไม่เป็นล้าด้วยความลึงโลด... (อณูนิแห่งชีวิต อัญชัน หน้า 163)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนใช้คำแสดงอารมณ์ความรู้สึกตื่นเต้นดีใจ คือคำว่า หัวร่อคิกคัก และ ลึงโลด เป็นการสะท้อนอารมณ์ในทางบวก คือมีความสุขจนแสดงออกอย่าง เปิดเผย สะท้อนภาพของผู้หญิงขอทาน ที่มีชีวิตอยู่อย่างอดคัดขาดแคลน เมื่อมีผู้หยิบยื่นเงินให้อย่าง ไม่เคยมีมาก่อน ย่อมตื่นเต้นดีใจและมีความสุขอย่างที่สุด

เด็กหญิงพลอย จากเรื่องช่างสำราญ ถูกสุนัขของคุณแม่ทองจันทร์กัดที่ก้น เป็นแผลลึก ต้องนอนรักษาตัวที่บ้าน ชาวชุมชนคุณแม่ทองจันทร์ต่างพากันมาเยี่ยม รวมทั้งคุณแม่ ทองจันทร์ก็นำกระเช้าใบใหญ่มาเยี่ยมเช่นกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

แล้วคุณแม่ทองจันทร์ก็มา ทุกคนหลักทาง ความโอ้อำอยู่ที่กระเช้าใบใหญ่ ในมือ ผลไม้สด ผลไม้กระป๋อง ขนมปัง นมข้นหวานและขนมจีบ ราคาแพงแบบที่เด็กๆ ไม่เคยเห็น ในร้านนายซง อยู่ในกระเช้าคลุมด้วยพลาสติก ร้อยรัดด้วยริบบิ้นและโบสีแดง สวยงามเหลือเกิน

เพื่อนๆ ของคนป่วยกลืนน้ำลาย บางคนปากอ้าและมองค้างอยู่ที่กระเช้าใบนั้น ผู้ป่วยนอนคำใบหน้าตะแคงหันไปทางกระเช้า เลือดชนิดจนแค้นแดงระเรื่อ อมยิ้มปรีมสุข (ช่างสำราญ เดือนวาด พิมวนา หน้า 99)

จากตัวอย่างข้างต้น มีคำแสดงอารมณ์ความรู้สึก คือ คำว่า อมยิ้มปรีมสุข เป็นความรู้สึกในทางบวก เมื่อเด็กหญิงพลอยเห็นของเยี่ยมในกระเช้าล้วนเป็นของดีๆ ราคาแพง และไม่เคยกินจึงรู้สึกพอใจ จึงแสดงออกด้วยการยิ้มในหน้าและมีความสุขมาก จนลืมความเจ็บปวด ที่ตนเองได้รับ

กะทิ ในความสุขของกะทิได้รับรู้เรื่องราวของแม่ จากการบอกเล่าและ บรรยายภาพของลุงตอง ขณะที่แม่กำลังมีความรัก ดังตัวอย่างต่อไปนี้

แม่ยิ้มสดใสอยู่เคียงข้างชายร่างสูงผมดำดำคนหนึ่ง กะทิรู้สึกแปลกๆ ที่จ้องมองคนแปลกหน้าคนนี้ จึงเสกจินตนาการแต่งกายของแม่ เสียงลุงตองบรรยายว่าออกเที่ยว ด้วยกันครั้งแรกในงานแสดงคอนเสิร์ตการกุศลเรื่องคาร์เมน ที่พระราชวังแฮมป์ตันคอร์ต หูชะไม่มี ทีมงานประดับดอกกลีบลีลาวีด เป็นงานกุศลที่อบอุ่นบุญ แม่ใส่ชุดสีดำเปิดไหล่เก้เก้ รวบผมมัด ต้นคอร่อง เพชรเม็ดจ้อยที่ตึงหูจะทศแสงเจิดจ้าไม่เท่าแววตาของแม่ (ความสุขของกะทิ งามพรรณ เวชชาชีวะ 94)

จากตัวอย่างข้างต้น มีคำแสดงอารมณ์ความรู้สึก คือคำว่า ยิ้มสดใส ซึ่งเป็น คำแสดงอารมณ์ความรู้สึกในทางบวก คือมีความสุขซึ่งแสดงออกทางรอยยิ้มและแววตา สะท้อน อารมณ์ของตัวละครแม่ของกะทิ เป็นคนที่มีความคิดในทางบวก ชอบทำบุญ

บทกวี หนุ่มสาวคือภาพลักษณ์แห่งป่าเขา ในบทกวีนิพนธ์ใบไม้ที่หายไป ได้แสดงความภาพความสุขของหนุ่มสาวนักศึกษาบนภูร่องกล้า ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เราพบกันในนามความรู้สึก

ที่ซ่อนลึกสุขล้ำเปี่ยมความหมาย

มือต่อมือมั่นกระชับจับทักทาย

และดอกไม้ระบายแก้มก็แย้มบาน

(ใบไม้ที่หายไป จิระนันท์ พิตรปรีชา หน้า 66)

จากตัวอย่างข้างต้น มีคำแสดงอารมณ์ความรู้สึกเปี่ยมสุข คือคำว่า สุขล้ำ และ แย้มบาน เป็นความสุขในจิตใจที่ระบายออกทางสีหน้าและรอยยิ้ม สะท้อนภาพของการต้อนรับขบวนแถวนักศึกษานบฏรณรงค์ล่าตามทีผู้เขียนได้บันทึกเป็นเรื่องราวไว้

1.3.2 คำแสดงอารมณ์ความรู้สึกในทางลบ

นักเขียนหญิงได้ใช้คำแสดงอารมณ์ความรู้สึกเศร้าเหงาว่าเหว่ท้อแท้สิ้นหวัง น้อยใจ เบื่อหน่ายเจ็บปวดทุกข์ทรมานตกใจหว่นไหวหวาดกลัวและระแวงไม่พอใจหงุดหงิดเกลียดชังโกรธแค้นหมั่นไส้ฉ้อฉลอึดอัดกดดันกังวลและเคร่งเครียดเหนื่อยสสารเวทนา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่องราม จากเรื่องปูนปิดทอง แสดงอาการไม่พอใจเมื่อถูกพ่อดูว่าอย่างรุนแรง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“หนอย...ยังมีหน้ามาย้อนอีกอะไระ อีนี่...ที่เขาให้เราอยู่ที่นี่ ก็นับว่าบุญโง่แล้วนะ เป็นพ่อละก็ไล่ไปนานแล้ว...ตั้งแต่เป็นเนื้อเป็นตัวมา เราเคยทำความดีอะไรมั่ง ถ้ามจริง ๆ เอะ...แล้วความชั่วครั้งสุดท้ายของมึงนี่นะ มันเรื่องของลูกตระกูลแล้วนะ อย่าทำเล่นไป ถ้ายังริชัวต่อไปอีกใครไม่เรียกตำรวจมาลากคอ ฉันเรียกเอง

เรื่องรามลุกขึ้นพรวดพราดเข้าห้องปิดประตูกระแทกใส่ดังปัง หล่อนมีแต่ความเกลียดเจ็บแค้นเต็มหัวใจ...หล่อนเกลียดพ่อเกลียดแม่ เกลียดมนุษย์แทบทุกคนในโลกนี้ (ปูนปิดทอง กฤษณา อโศกสิน หน้า 465)

จากตัวอย่างข้างต้น มีคำแสดงอารมณ์ในทางลบ คือ คำว่า เกลียด ถึงสี่คำ และคำว่าเจ็บแค้น สะท้อนลักษณะนิสัยเป็นคนก้าวร้าว ไม่รู้สำนึกบุญคุณ ไม่เกรงกลัวต่อกฎหมาย เป็นการสื่อภาพของผู้หญิงที่มองโลกในแง่ร้าย เพราะเรื่องรามเกลียดมนุษย์แทบทุกคนในโลกนี้ ซึ่งผู้เขียนได้สะท้อนภาพความอ่อนแอของเรื่องรามตลอดเรื่อง เพราะความอ่อนแอทำให้อำนาจของความเลวร้ายเข้าครอบงำ และไม่อาจกลับตัวกลับใจได้ ถึงแม้พี่ชายต่างมารดาจะคอยช่วยเหลือแต่ก็ยังร่วมมือกับโจรปล้นบ้านพี่ชายของตนเองได้

ฉกัทร แม่ของกะทิ ในความสุขของกะทิ มีอาการกล้ามเนื้ออ่อนแรง แต่ยังไม่ยอมรับ เมื่อพากะทิไปเที่ยวท่องเที่ยวทั้ง เกิดพายุฝนฟ้าคะนองและลมแรงทำให้กลับบ้านไม่ทัน ต้องผจญกับลมฝนดังตัวอย่างต่อไปนี้

“แม่ลนลานเก็บของใส่ตะกร้า สวมหมวกให้หนู จูงหนูลงบันได ลมพัดแรงขึ้นทุกที เรือไม่อยู่นิ่ง โคลงเคลงไปมา แม่วางหนูในเรือ แล้วหันไปปลดเชือกล่ามเรือ แต่มือของแม่...แมื่อยังริบก็ยังไม่ยอม แม่ก้าวขึ้นเรือไปแก้ปมเชือกให้มันดีขึ้น พอเชือกหลุดจากหลักก็หลุดจากมือแม่ด้วย แม่ตกใจรีบคว้าไม้พายเพื่อยึดเรือไว้ แม่กะจังหวะผิผดของง่ายๆ แม่ก็ทำไม่ได้ แล้วเรือก็ลอยห่างจากท่าตามระลอกคลื่นในน้ำ เรือที่มีหนูนั่งอยู่คนเดียว”

“แม่เหมือนบ้า ...แม่ร้องไห้แข่งกับฝน โกรธตัวเอง โกรธฝน โกรธฟ้า ที่สำคัญคือ กลัวจนเหมือนหัวใจหยุดเต้น แม่ร้องโหยหวน ใครก็ได้ช่วยที...” (ความสุขของกะทิ งามพรรณ เวชชาชีวะ 66, 67)

จากการวิเคราะห์ตัวอย่างข้างต้น พบคำแสดงอารมณ์ความรู้สึกในทางลบ ได้แก่ คำว่า ตกใจ บ้า กลัวและผู้เขียนเน้นคำว่า โกรธโดยใช้ซ้ำหลายครั้ง เพื่อย้ำความหมายให้เด่นชัดยิ่งขึ้น สื่อภาพความวิตกกังวล แสดงอารมณ์ความรู้สึกของแม่ที่กำลังเป็นทุกข์อย่างหนัก เพราะความห่วงใยลูกสาวที่กำลังตกอยู่ในอันตราย และที่สำคัญคือตนเองไม่สามารถช่วยลูกได้ เพราะสภาพร่างกายอ่อนแรง

“หล่อน” จากเรื่องหม้อที่ขุดไม่ออก ในรวมเรื่องสั้นชุดอัณณานิแห่งชีวิต เป็นผู้หญิงที่มีแต่ความทุกข์กับชีวิตสมรส ดังตัวอย่างต่อไปนี้

หล่อนเองที่คิดเพี้ยนไม่เหมือนแม่ไม่เหมือนเมียอย่างใครเขาอื่น เกิดมาช่างไม่มีราค่างวดให้กับใครสักสิ่งอัน หล่อนนั่งพุ่มพายน้ำตาพิงฝาเรือนระบอมระบมกรรมกรรมทั้งใจทั้งกายทั้งคิดชิงชังความเป็นตนเองจนจับจิต สามีหล่อนเดินปึงปึงออกไป ทิ้งหล่อนไว้ตรงที่เก่า เหลือที่จะคิดถึงสิ่งอื่นใดแล้ว หล่อนจึงรำลึกถึงผู้เป็นมารดาขึ้นมาได้ในชั่วที่เข้าตาจนอย่างถึงที่สุดของชีวิต (อัณณานิแห่งชีวิต อัณณัน หน้า 78)

จากตัวอย่างนี้ พบคำที่แสดงอารมณ์ความรู้สึก คือ พุ่มพ่าย คือ ร้องไห้จน น้ำตาอาบแถม ด้วยอารมณ์ความรู้สึกเสียใจ น้อยเนื้อต่ำใจ ระบอมระบมกรรมกรรม คือ ความบอบช้ำทางจิตใจอย่างหนัก ซิงซัง คือ ความเกลียดชังอย่างมาก คำเหล่านี้สื่อภาพลักษณ์ของผู้หญิงที่มี

ความเครียดอย่างหนัก ซึ่งสะท้อนความทุกข์ทั้งทางกายและจิตใจของหญิงไทย ซึ่งเกิดจากการกระทำของสามี ที่ยึดถือตัวเองเป็นใหญ่ แล้วยังกระทำรุนแรงต่อภรรยา ซึ่งผู้เขียนน่าจะได้ส่งภาพสะท้อนเป็นนัยถึงบุรุษเพศให้ลดการกระทำความรุนแรงต่อสตรีไว้ด้วย

กำพล ช่างสำราญ จากเรื่องช่างสำราญ ได้ใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนแม่ทองจันทร์ โดยลำพังเพราะพ่อแม่ทอดทิ้ง วันหนึ่งเขากับเพื่อนมีเรื่องตื้นตันที่บังกะโล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

คืนหนึ่งมีเรื่องตื้นตัน ผู้หญิงคนหนึ่งหวีร้องทันทีที่ลงจากรถ วิ่งหนีมาถึง รั้วด้านหลัง กำพลกับเพื่อนตะลึงมองเงิบกริบหญิงผู้นั้นพยายามลอดรั้ว แต่ลวดหนามเกี่ยวเสื้อของเธอไว้ ใสน้อยถลาเข้าไปปลดให้ (ช่างสำราญ เดือนวาด พิมวนา หน้า 88)

จากตัวอย่างดังกล่าว พบคำแสดงอารมณ์ความรู้สึกคือ คำว่า หวีร้อง เป็นเสียงร้องดังด้วยความตกใจสุดขีดของผู้หญิงการหวีร้องในเรื่องแสดงอารมณ์ความรู้สึกหวาดกลัว ในเนื้อเรื่องน่าจะเป็นผู้หญิงที่ถูกล่อลวงมาเข้าบังกะโลโดยไม่เต็มใจ จึงพยายามหนี และขอให้คนช่วย เนื่องจากถูกคุกคามทางเพศ ซึ่งผู้หญิงต้องระมัดระวังตนเองให้ปลอดภัยจากอันตรายเหล่านี้

ในบทกวี หึงห้อย จากบทกวีนิพนธ์ใบไม้ที่หายไป ปรากฏคำแสดงอารมณ์ความรู้สึกอย่างหลากหลาย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ไม่มีดาวดวงสุดท้ายที่ปลายฟ้า

บางครั้งฉันอ่อนล้า เหนื่อยนึ่ง

ในมุมมืดหม่นมอดถูกทอดทิ้ง

ฉันอยากมีค่ายิ่ง ณ ที่นั้น

(ใบไม้ที่หายไป จิระนันท์ พิตรปรีชา หน้า 97)

จากตัวอย่างดังกล่าว พบคำแสดงอารมณ์ความรู้สึก คือ อ่อนล้า ซึ่งหมายถึงความเหนื่อย หดแรงหมดกำลัง ความรู้สึกท้อแท้ หม่น แสดงอารมณ์เศร้า เป็นคำสื่อภาพผู้หญิงที่มีอารมณ์อ่อนไหว ค่อนข้างเครียด ซึ่งเกิดขึ้นเป็นบางครั้งกับหญิงสาว ซึ่งเป็นภาพสะท้อนความจริงจากการทำหน้าที่ต่อสู้เพื่อปวงชน

1.4 การใช้คำหลากหลาย

การใช้คำหลากหลาย หมายถึง การใช้คำที่มีความหมายเหมือนกัน เมื่อมีความจำเป็นต้องใช้คำเดียวกันๆ กัน เป็นเหตุให้ข้อความนั้นดูซ้ำซาก ไม่สละสลวย ในภาษาไทยนั้นสามารถหลีกเลี่ยงการใช้คำซ้ำเหล่านี้ได้ด้วยการเลือกใช้คำที่มีความหมายหลักใกล้เคียงกันกับคำเดิม เรียกว่า การหลีกคำ การใช้คำหลากหลาย ทำให้งานเขียนไม่น่าเบื่อ อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึงความสามารถทางภาษาของผู้เขียนด้วย (บุญยงค์ เกศเทศ 2535: 76)

ในงานวรรณกรรมของนักเขียนหญิง นั้นพบว่าการใช้คำหลากหลายที่สื่อความหมายถึงผู้หญิง เพื่อเน้นคำอันมีนัยสำคัญและสารที่ต้องการสื่อให้เห็นเด่นชัด ซึ่งทำให้งานเขียนมีความไพเราะสละสลวย ทั้งยังแสดงความรู้รวมทางภาษาได้เป็นอย่างดีดังตัวอย่างต่อไปนี้

“แม่แบ่งมาให้ เห็นบ่นๆ อยากรินกัน” มารดาหล่อนยื่นของกำนัลปาก ก่อนจะอำๆ อึ้งๆ ถามลูกสาว

“เอ นี่พ่อธานีเขาเป็นอะไรวันนี้ เมื่อก็สวนกับแม่ ก็ทำหน้าเขี่ยเฉย”

“เอ ไม่รู้ซีคะ” หล่อนอ้อมๆ แอ้มๆ ปฏิเสธ... ใจนึกไม่สบายครามครันกับคำเปรยของมารดา (อัญมณีแห่งชีวิต อัญชัน หน้า 62-63)

จากตัวอย่างข้างต้น มีการใช้คำหลากหลายเพื่อสื่อความหมายถึงผู้หญิงคือคำว่า แม่ กับ มารดา ปรากฏอยู่หลายครั้ง แสดงให้เห็นความสามารถของผู้เขียน ให้เนื้อเรื่องมีความสละสลวยและกลมกลืน นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นความงามในระดับของภาษาคำด้วย

เมื่อสุดถนน กำพลเดินกลับช้าๆ มองไปอีกฝั่ง เขาอยากข้ามไปคูแต่ไม่กล้าเพราะนายซงห้ามไว้ ฝั่งตรงข้ามนั้นล้วนแต่เป็นร้านตัดผมสตรี ที่หน้าร้านหนึ่งซึ่งติดไฟนีออนธรรมดาไม่น่าสนใจ หญิงสาวห้านางจับกลุ่มคุยกันอยู่ พวกหล่อนแต่งหน้าเสีสวย กำพลหยุดมองคิดว่ารู้จักผู้หญิงคนหนึ่งในกลุ่มนั้น แต่ไม่แน่ใจนักเพราะการแต่งตัวทำให้เปลี่ยนไปมาก (ช่วงสำราญ เดือนวาด พิมวนา หน้า 219)

จากตัวอย่างข้างต้นผู้เขียนใช้คำหลากหลายคือ คำว่า สตรี หญิงสาว และผู้หญิง เป็นคำที่มีความหมายถึงผู้หญิง เป็นการใช้คำที่มีความหมายเหมือนกัน ซึ่งผู้เขียนได้จัดวางไว้อย่างลงตัว ข้อความข้างต้นยังสะท้อนภาพของผู้หญิงคือ การแต่งหน้า การแต่งตัวมักจะทำให้ลักษณะภายนอกเปลี่ยนแปลงไป

1.5 การใช้คำซ้อน

การใช้คำซ้อนหมายถึงการนำคำสองคำมาซ้อนกันอาจเป็นคำที่มีความหมายหรือเสียงใกล้เคียงกันหรือเป็นคำที่มีความหมายตรงกันข้ามกันมาซ้อนกันแล้วเกิดความหมายใหม่มีซึ่งอาจเป็นคำซ้อนเพื่อเสียงเป็นการซ้อนเพื่อประโยชน์ทางเสียงทำให้เกิดความไพเราะยิ่งขึ้น คำซ้อนเพื่อความหมายเกิดจากการนำคำเดียวที่มีความหมายสมบูรณ์และมีใช้ภาษามาซ้อนกันคำทั้งคู่ต้องมีความหมายคล้ายกันหรือใกล้เคียงกัน (บรรจบ พันธุเมธา 2544: 62) ซึ่งนักเขียนหญิงใช้คำซ้อนเพื่อสื่อภาพลักษณ์ของผู้หญิงในวรรณกรรมทั้ง 5 เรื่อง ดังนี้

หล่อนมีของกินคิดมือกลับไปฝากอาและลูกสามอย่าง มีเสื้อผ้าของเล่นอีกสองถุงเงินพันบาทหมดไปในชั่วไม่กี่นาทีถึงหกร้อยบาท

“อาคะ เอี่ยมซื้อพายปลาเซลมอนมาให้อาทาน ลองชิมะ ซาละเปาขนมจีบ เป็ดย่างก็มี” หล่อนจระไนอ่อนหวาน วางของลงบนโต๊ะ

“แหม...ไปเอาเงินที่ไหนมาซื้อของมากมายยังงี้”

“เอี่ยมไปเบิกออมสินมาคะ มีติดออมสินอยู่นิดหน่อย” หล่อนโกหกไปได้น้ำขุ่นๆ (ปุ่นปิดทอง กฤษณา อโศกสิน หน้า 356)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนใช้คำซ้อน คือคำว่า อ่อนหวาน หมายถึง ไม่กระด้างเป็นคำแสดงบุคลิกลักษณะของผู้หญิงอย่างเอี่ยม หรือเรืองราม น้องสาวของสองเมือง ที่สามารถทำได้ทุกอย่างเพื่อให้ได้เงิน และใช้ชีวิตให้สุขสบาย ตรงข้ามกับตัวคนที่แท้จริง นั่นคือ ก้าวร้าว และอารมณ์ร้าย

ชาวชุมชนห้องแถวคุณแม่ทองจันทร์ จากเรื่องช่างสำราญ ต่างพากันไปรับแจกข้าวดังตัวอย่างต่อไปนี้

นางหมอนปิดบ้าน ไปกันสามคนพ่อแม่ลูก พวงกำพลอีกหนึ่ง ป้าทองใบไปกับลุงแก้ว ใอัน้อยไปกับแม่และพี่สาว ตาใจไปทั้งครอบครัว ทั้งลูกสาว ลูกสาว ลูกชาย ลูกเขย ลูกสะใภ้และหลานอีกสี่คน ยายน้อยเฝ้าบ้าน นางพวงไปกับพี่และลูกสาวทั้งสาม ใ้ออด ใ้อระ ใ้อชัย ติดกลุ่มไปด้วยกัน

พวกเขาไปรับแจกข้าวที่ศาลเจ้าเง็กเต็งตั้งแม่บ้านแม่เรือน และผู้ไร้ซึ่งภาระการงานต่างไม่พลาดโอกาสนี้...(ช่างสำราญ เดือนวาด พิมวนา หน้า 101)

จากตัวอย่างข้างต้น มีคำซ้อนที่สื่อความหมายถึงผู้หญิงคือ แม่บ้านแม่เรือน หมายถึง แม่บ้านอันหมายความว่าโดยรวมคือผู้หญิงที่ทำหน้าที่ภรรยา และมารดาตลอดจนดูแลบ้านให้ทุกคนในบ้านมีความสุข

เคยเช็ดหน้ายิ้มพรายเคยหมายมาด

นึกวันวาดภาพตนเสียลิ้นคำ

เด่นเป็นดาวสาวสังคมสมรคา

เรียนมหาวิทยาลัยได้กรีดกราย

(ใบไม้ที่หายไป จิระนันท์ พิตรปรีชา หน้า 61)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนใช้คำซ้อนคือ กรีดกราย หมายความว่า เดินทอดแขน มีท่าทางหยิบหย่อง ทำอะไรไม่เต็มกำลัง เพื่อสื่อความหมายถึงผู้หญิงที่เคยหลงภูมิใจในตนเองของผู้เขียน คือการเป็นดาวมหาวิทยาลัย ซึ่งต่อมาถูกมองเป็นความไร้สาระ ไม่มีคุณค่า สะท้อนภาพของผู้หญิงที่มองเห็นคุณค่าของการใช้ชีวิตเพื่อสังคม มากกว่าความสวยงามและชื่อเสียงจอมปลอม

สายทองแม่ของสองเมือง จากเรื่องปูนปิดทอง มีความเข้าใจสภาพของลูกชาย จึงแนะนำเขาเกี่ยวกับผู้หญิงที่เหมาะสมกับเขา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

คุณสายทองเข้าใจเขาโดยไม่ยาก

“ที่แล้วว่า มานี้ ผมก็เลือกผู้หญิง แต่ไม่ได้เลือกที่ความเป็นลูกใคร”

“แม่รู้” คุณสายทองสนองตอบ อันที่จริงเธอก็เข้าใจทุกสิ่งที่เขาเอ่ยออกมานั้น

“ผู้หญิงพวกที่สุขสบาย ตามใจตัวเองนั่น อยู่กับเมืองไม่ได้หรอก...ยิ่งพวกวัยรุ่นๆ เป็นสาวน้อยร้อยชั่งอะไรพวกนั้น ยิ่งอยู่ไม่ได้”

ภาพของบาลีเด่นชัดขึ้นในความคำนึงของคุณสายทองอีกครั้ง (ปูนปิดทอง กฤษณา อโศกสิน หน้า 201)

จากตัวอย่างข้างต้น คำว่า สาวน้อยร้อยชั่ง เป็นคำซ้อน หมายถึง หญิงสาวอายุยังน้อย สาววัยรุ่นซึ่งยังไม่เข้าใจสาระของชีวิต ซึ่งผู้เขียนต้องการสื่อให้เห็นภาพของผู้หญิงที่ตรงข้ามกับสาวใหญ่อย่างบาลีที่คุณสายทองนึกถึงนั้นเป็นคนที่ผ่านประสบการณ์ชีวิตมามากแล้ว

“หล่อน” จากเรื่องอัญมณีแห่งชีวิต เคยเป็นหญิงสาวที่มีรูปร่างบอบบาง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่องทั้งหมด คงจะเป็นด้วยว่า หล่อนมีคุณสมบัติของผู้เป็นสุภาพสตรีไทยที่ดูเรียบร้อยอ่อนโยน วัตถุประสงค์ที่ได้จากกิริยาที่แสดงออก ทั้งตัวหล่อนเองก็เป็นคนเอวบางร่างน้อยราวกับถอดแบบมาจากนางในของอีกสมัยหนึ่ง...(อัญมณีแห่งชีวิต อัญชัน หน้า 57-58)

จากตัวอย่างข้างต้น ปรากฏคำซ้อนที่สื่อความหมายถึงผู้หญิง คือ คำว่าเอวบางร่างน้อย หมายถึง ผู้หญิงที่มีรูปร่างบอบบาง ซึ่งผู้เขียนได้เปรียบเทียบว่ารูปร่างอย่างนางใน อันหมายถึง ผู้หญิงสาวพนักงานฝ่ายในที่รับใช้ในพระราชวังในวรรณคดี โดยจะต้องงามพร้อมทั้งรูปร่าง หน้าตา และกิริยาท่าทางเรียบร้อยอ่อนโยน

ชาวชุมชนคุณแม่ทองจันทร์ ได้มีโอกาสชมการแสดงลิเก ในคืนวันหนึ่งซึ่งเป็นมหรสพที่นานๆ จะมีครั้งหนึ่ง เก็บค่าเข้าชมโดยการรับบริจาคตามความสมัครใจ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

อีกครั้งชั่วโหม่ง นางเอกหน้าหวานถือขันเงินขนาดแหม่มช้อย นัยน์ตาสมอยเมื่อขึ้นชั้น ยิ้มอันหยดช้อยนั้นค้างอยู่โดยมิได้หุบเลย เสียงไฟระเริงเปล่งคำขอบคุณอยู่ไม่ขาด ทั้งเมื่อเดินผ่านหน้าทั้งคนหนุ่มหรือคนเฒ่า นางเอกหยุดโสภาปราศรัยอย่างไม่ถือตัว คนหนุ่มควักเบงกัร้อย คนเฒ่าควักเบงกัรียสิบ ชุดสีแดงวับวิบเดินผ่านผู้หญิงและเด็กๆ เสียงเหรียญกระทบกันขึ้นดังกราว (ช่างสำราญ เดือนวาด พิมวนา หน้า 207)

จากตัวอย่างนี้ ผู้เขียนใช้คำซ้อนแสดงบุคลิกลักษณะของผู้หญิง คือ หยดช้อย นวนาค แหม่มช้อย เป็นการสะท้อนภาพลักษณ์ของนางเอกลิเกอย่างชัดเจน ซึ่งจะต้องมีความสวยงามครบสูตรทั้งใบหน้าสวย รูปร่างดี และน้ำเสียงออกอ่อนอ่อนหวาน เพื่อให้ประทับใจผู้ชมนั่นเอง

1.6 การใช้คำซ้ำ

การใช้คำซ้ำหมายถึงการนำคำมาใช้ซ้ำๆ ในที่ใกล้เคียงกันส่วนมากจะซ้ำกันมากกว่าสองครั้งขึ้นไปนอกจากนี้ยังนิยมใช้ไม่ยั้ง (ๆ) แทนคำที่เขียนซ้ำนิยมใช้เพื่เน้นความหมายหรือน้ำเสียงเพื่อให้ใจความเด่นชัดขึ้นคำซ้ำบางคำจะมีคำอื่นมาคั่นคำที่จะซ้ำเอาไว้ (อรทิพย์ อังศุรรังสี 2548: 62-71)

การซ้ำคำเป็นลักษณะพิเศษอีกประการหนึ่งที่เห็นชัดในวรรณกรรมของนักเขียนหญิง ซึ่งปรากฏอยู่ทั้งบทสนทนาและบทบรรยายความซึ่งผู้วิจัยจะแยกคำซ้ำเป็น 2 ลักษณะ คือ

1.6.1 คำซ้ำที่ใช้ไม่ยั้ง (ๆ) เป็นคำซ้ำที่ทำให้เกิดความหมายแตกต่างกันไป เช่น

แสดงถึงจำนวนมากกว่าหนึ่ง หรือแสดงความหมายกลางๆ ปรากฏในวรรณกรรมของนักเขียนหญิง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

วีรวรรณ หัวหน้างานของบาลี กำลังจะย้ายไปรับตำแหน่งใหม่ จึงชวนบาลี ไปเที่ยวเชียงใหม่ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“อยากไปเชียงใหม่จังไหม คุณบาลี” วีรวรรณถามหัวเราะๆ ขณะที่แมรีแจก เทปคำสอนให้หล่อๆ และหัวหน้าคนละกล่อ่ง “เชียงใหม่ยังคือน่ามากนะ ถ้าจะเทียบกับกรุงเทพฯ เรามีหนุ่มสาวสวยๆ การศึกษาสูงปึกหลักอยู่โน้นเยอะแยะ” ประโยคท้ายค่อนข้างขำขัน (ปฐมนิเทศของ กฤษณา อโศกสิน หน้า 46)

จากตัวอย่างข้างต้นนี้ ผู้เขียนใช้คำซ้ำคือคำว่า สวยๆ หมายความว่า งามน่า ฟังพอใจ สื่อภาพของผู้หญิงที่จังหวัดเชียงใหม่จะมีความงาม เป็นที่ชื่นชมแก่ผู้พบเห็น

นายซง ชายหนุ่มเจ้าของร้านขายของชำ จากเรื่องช่างสำราญ ทักทาย เด็กผู้หญิงที่เริ่มย่างเข้าสู่วัยรุ่นซึ่งกำลังจับกลุ่มชมดวงจันทร์ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เสียงนายซงลากประตูเหล็ก เขาปิดร้าน ปิดไฟ เดินออกไปเงหาดวงจันทร์

“เฮียซง มาดูตรงนี้” เด็กๆ ร้องเรียก

“ว่าไงสาวๆ คินนี่พระจันทร์สวยมั๊ย”

แฝดเก้หัวเราะคิกคัก “จะบอกอะไรให้เฮียซง อีสามคนนี้น่ะชอบเฮีย”

“ใช่ มั่นคุณกันว่าโตขึ้นจะเป็นแฟนเฮียซง” แฝดเก้สนับสนุน

(ช่างสำราญ เดือนวาด พิมวนา หน้า 109)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนเลือกใช้คำซ้ำ คือคำว่า สาวๆ เป็นคำที่ใช้เรียก ผู้หญิง เป็นคำกลางๆ ไม่ได้มีความหมายลึกซึ้ง สื่อภาพของผู้หญิงหลายคน

1.6.2 คำซ้ำเลียนเสียงพูด

คำเลียนเสียงพูด หมายถึง คำที่เขียนถ่ายออกมาให้เหมือนกับเสียงพูดให้มากที่สุดซึ่งเน้นเสียงวรรณยุกต์เป็นเสียงสูงคู่กับคำเดิม หรืออาจลากเสียงสระให้ยาวขึ้น บางครั้ง เสียงพูดนั้นก็ยังมีลักษณะเล่นลิ้นทำให้การเขียนมีลักษณะที่ผิดแปลกตามไปด้วย (ชานาญ รอดเหตุภัย 2519: 78) จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่า การใช้คำเลียนเสียงพูดจะช่วยให้ภาพลักษณ์ของตัวละครหญิง มีความเด่นชัดยิ่งขึ้น

นักเขียนหญิงทั้ง 5 คนนำคำเลียนเสียงพูดมาใช้เพื่อต้องการถ่ายเสียงพูดของ ตัวละครหญิงให้มีลักษณะสมจริงและเป็นไปตามธรรมชาติทางอารมณ์และความรู้สึกตัวอย่างเช่น

บาลีและสกรรจ์ ในวัยเด็ก จากเรื่องปฐมนิเทศของ เคยเล่าเรื่องราวของสอง เมืองให้ย่าฟัง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ย่าหล่อนเป็นคนถามว่า

ทำไมเขาซื้อสองเมืองล่ะจ๊ะ

อ้าว! ก็แม่เค้าท้องจากเมืองอังกฤษ แล้วกลับมาคลอดเมืองไทยนี่ละ คุณย่า
หนูเคยเห็นแม่เขาไหมจ๊ะ

เคยละ...แม่เค้าสวยสวย หน้าคล้ายๆ เค้าจี่แหละ พ่อเค้าก็หล่อ เค้าว่าราคา
ทั้งพ่อทั้งแม่เลย พ่อแม่เค้ามา แม่เค้าก็ว่าพ่อเค้า พ่อพ่อเค้ามาพ่อเค้าก็ว่าแม่เค้าให้เค้าฟัง
(ปูนปิดทอง กฤษณา อโศกสิน หน้า 35)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนใช้คำเลียนเสียงพูดคือคำว่า สวยสวย ซึ่งเน้นเสียง
วรรณยุกต์เป็นเสียงสูงคู่กับคำเดิม สื่อภาพลักษณ์ของผู้หญิงคือแม่ของสองเมืองซึ่งสวยมาก เป็น
ลักษณะเด่นที่ถ่ายทอดให้สองเมืองเป็นผู้ชายหน้าตาดีด้วย

หมี คารานักแสดงคนหนึ่ง ในเรื่องอัณณิแห่งชีวิต ให้เงินขอทานในวันเกิด
ของตัวเอง ประทับใจเวทนาจของขอทานนั้น จนรู้สึกเสียดายมากที่ไม่มีกล้องจับภาพนั้นไว้

“เสียดายเสียดายที่แพทไม่ได้เห็นเวทนาจของยายขอทานคนนั้นตอนที่แก
มองเห็นเงินห้าร้อยบาทในมือหมี สีหน้าแบบนี้! มีออกมาเป็นธรรมชาติแบบนี้! โอโห! ต่อให้
ล้านนึง หมียังยอมแลกเลย ที่ยังจี่ละ กลับไม่ยกเอากล้องติดมาจับภาพจี่ๆ แบบนี้ให้หมีไปเก็บไว้ดู
เวลาเข้ากล้องแสดง” (อัณณิแห่งชีวิต อัณณิ หน้า 164)

จากตัวอย่างข้างต้น ใช้คำซ้ำขึ้นต้นประโยค เพื่อย้ำความหมาย และเน้นเสียงสูง
คือคำว่า เสียดายเสียดายเพื่อเลียนเสียงพูด ให้ผู้อ่านจินตนาการภาพของผู้หญิง เจ้าของเสียงนั้น
สะท้อนภาพของผู้หญิงที่มีอารมณ์อ่อนไหวง่าย และแสดงออกอย่างเปิดเผย ไม่เก็บอารมณ์
ความรู้สึกอย่างผู้หญิงไทยสมัยเก่า

1.7 คำภาษาต่างประเทศเป็นคำภาษาต่างประเทศที่นำมาใช้ในภาษาไทยเป็นเวลานาน
จนดูเหมือนเป็นคำไทยและไม่สามารถหาคำไทยที่เหมาะสมมาใช้แทนได้ (ชานาญรอดเหตุภัย
2519: 78) โดยเฉพาะคำภาษาอังกฤษ ลักษณะคำภาษาต่างประเทศที่นักเขียนหญิงทั้ง 5 คน เลือกใช้
ในคำประพันธ์นั้นมีทั้งคำที่เป็นคำทับศัพท์ที่รู้จักกันดีแล้ว มักใช้พูดจากันทั่วไป ดังตัวอย่างต่อไปนี้

บาลี ตัวละครหญิงจากเรื่องปูนปิดทอง เติบโตขึ้นท่ามกลางครอบครัวแตกร้าง พ่อแม่
แยกทางกัน บาลีจึงเป็นคนขาดความรัก มีความจำฝังแน่นอยู่กับอดีตอันปวดร้าว เมื่อมีผู้ชายมา
เกี่ยวข้อง เขาก็มักจะสัมผัสกับการแสดงออกอย่างคนไม่มีความสุข ดังตัวอย่าง

“บา...เมื่อไหร่คุณจะหลุดพ้นจากเรื่องโบรคเกินโฮมเสี่ยที ผมละก็ระอาแทนจริงๆ
พอกับแม่ผมอยู่กันมาตั้งสามสิบกว่าปี ไม่เห็นเขามีเรื่องทะเลาะเบาะแว้งเลิกรากันซักที”(ปูนปิดทอง
กฤษณา อโศกสิน หน้า 109)

จากตัวอย่างข้างต้น คำว่า โบรคเก้นโฮม(broken home) หมายถึง สภาพความแตกร้างของครอบครัว สะท้อนภาพของบาลี ที่เป็นคนขาดความรัก และไม่มีความสุข เนื่องจากยังมีความทรงจำเกี่ยวกับเรื่องราวการเลิกราของพ่อแม่ และตนเองถูกทอดทิ้งสะท้อนภาพของหญิงไทยในด้านความสัมพันธ์กับครอบครัวซึ่งส่งผลกระทบต่อการแสดงความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคม โดยเฉพาะการแสดงความรักระหว่างชายหญิงซึ่งเป็นไปอย่างไม่มั่นคง บาลีจึงรักใคร่ได้ไม่นานและไม่ทน

เอี่ยม น้องสาวต่างมารดาของสองเมือง ถูกพ่อแม่ทิ้งตั้งแต่เล็ก สองเมืองอุปการะให้ทำงานก็แสดงธาตุแท้ของตัวเองออกมา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“อุปการะแล้ว แต่ไม่ไหว ยายเอี่ยมนะ เขาเคยเอามาเป็นแคชเชียร์ ทำเงินขาดตั้งหลายหมื่น เอ้า...พ่อพี่ชายก็ย้ายไปไว้แผนกบัญชี...ทำบัญชีอย่างเดียวก็เบ๊วๆ บูดๆ มาทำงานมั่งไม่มั่ง มีเรื่องลูกเรื่องผัวอยู่นั่นแหละ ไม่รู้จักจบจักสิ้น อย่าพูดดีกว่า”

“คนเรา มองดูเผินๆ ก็ดูดีดูรวยยังงี้แหละนะ แต่ลองทบทวนดูจริงๆ บางทีก็เศร้า แล้วต้องเลิกพูดเลิกคิดกัน” (ปูนปิดทอง กฤษณา อโศกสิน หน้า 41)

จากตัวอย่างดังกล่าว พบว่ามีคำภาษาต่างประเทศคือคำว่า แคชเชียร์ (cashier) หมายถึง เจ้าหน้าที่การเงิน ซึ่งนิยมให้ผู้หญิงทำหน้าที่นี้ สีสภาพของผู้หญิงสมัยใหม่ สามารถทำงานหารายได้นอกบ้านเช่นเดียวกับผู้ชายในที่นี้หมายถึงเอี่ยมหรือเรืองราม น้องสาวต่างมารดาของสองเมือง ซึ่งครอบครัวแตกร้าง แล้วชีวิตก็แตกสลาย อ่อนแอกลายเป็นคนชั่ว ถึงพี่ชายจะพยายามช่วยเหลือ ก็ยังแสดงความชั่วออกมาอีกจนได้

แพท ชายหนุ่มขับรถให้ดาราสาวสวยชื่อหมี ไปถนนสายหนึ่ง หมีให้เงินขทานห้าร้อยบาท เขาจึงรู้สึกกระอักกับการกระทำนั้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“หมีละก็ ทำอะไรเครซี่อยู่เรื่อย” เขาเปรยขึ้นอย่างระอา

“ทำอะไรตะล่อยอย่างเหมือนคนไม่คิด ผมละเป็นห่วงจริงๆ”

“เอ๊ะ! แพทนี่ยังงั้นนะ แปลกนักกริ๊งที่เราจะทำอะไรให้คนอื่นมั่งเป็นของขวัญวันเกิดให้ตัวเอง”(อัญมณีแห่งชีวิต อัญชัน หน้า 164)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนใช้คำภาษาต่างประเทศ คือ เครซี่ (crazy) หมายความว่า บ้า แปลกประหลาด เหลวไหล ซึ่งผู้เขียนสร้างให้ตัวละครฝ่ายชายสะท้อนภาพของผู้หญิงที่มี

ลักษณะนิสัยอย่างคนที่ไม่ปกติ เพราะไม่มีใครให้เงินขทานถึงห้าร้อยบาท แล้วก็เป็นการให้เพื่อซื้อความสุขให้ตัวเอง มากกว่าเป็นการให้ทานด้วยความสงสาร

...ซัดน่า! เลยถูกห่วยเสียและไม่รู้เรื่อง ฉันก็เลยถือโอกาสลองกันแหละด้วยการยก ขวานไปทัศนาศรสำรวจสัดส่วนที่ประกอบเป็นเซฟรูปขวานอันแสนอรรชเช็กซี (ตามสายตาของ นักลงทุนต่างคำ) ของแม่ไปที่ละอ้วยะ...(อัญมณีแห่งชีวิต อัญชัน หน้า 228)

จากตัวอย่างข้างต้นผู้เขียนใช้คำภาษาต่างประเทศ สื่อภาพลักษณ์ของผู้หญิงคือคำว่า เซ็กซี (sexy) หมายถึง น่าตื่นเต้น น่าสนใจ กระตุ้นความรู้สึกทางเพศ ความหมายโดยรวมผู้เขียนเปรียบเทียบประเทศไทยซึ่งเป็นรูปขวานนั้นกับรูปร่างของผู้หญิงที่มีลักษณะอ่อนแอ อรชรมีส่วนเว้าส่วนโค้งน่าสนใจไปในทางกามารมณ์ สะท้อนภาพลักษณ์ว่ารูปร่างของผู้หญิงสามารถกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกทางเพศได้

จากการวิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษาที่สื่อภาพลักษณ์ของหญิงไทยในวรรณกรรม ซีไรต์ของนักเขียนหญิง ผู้วิจัยพบว่าในด้านการใช้คำมี 7 ลักษณะ ได้แก่ การใช้คำสุภาพ พบ 2 ประเด็น คือ คำที่กล่าวถึงบุคลิกลักษณะ หมายถึง รูปร่าง หน้าตา ผิวพรรณ เสื้อผ้า การแต่งกาย และพฤติกรรมการแสดงออกถึงนิสัยพบว่าผู้เขียนใช้คำสื่อภาพของหญิงในการแสดงบุคลิกลักษณะคือ สมบูรณ์ หน้าตาอวบอ้วน ผอมขาวสวยที่ตัดสั้น ร่าเริงผิวสะอาด โดยเป็นลักษณะผู้หญิงวัยกลางคนใบหน้าขาวแจ่มใส น่ารัก เป็นลักษณะของผู้หญิงสาว หน้าหวาน เดินนวยนาด แซ่ม้า ช้อย นัยน์ตาขมอย ยิ้มอันหยดข้อย เป็นภาพลักษณ์ของนางเอกเอกเก คำที่กล่าวถึงฐานะทางสังคมของผู้หญิง ได้แก่ คุณหญิงคุณนาย โสณดี ผู้หญิงหากิน การใช้คำไม่สุภาพ ได้แก่ คำว่า กะหรี เด็กแว อีป้า อีเปรต อีนิบหายร้าน การใช้คำที่ใช้แสดงอารมณ์ มีทั้งคำแสดงอารมณ์ในทางบวก คือ ยิ้ม ผุดยิ้ม โลงอก ยิ้มย่องผ่องใส ผ่องใส วิดีว้ายเบาๆ กลัวหัวเราะหัวเราะก๊ิก อมยิ้มปริ่มสุข ยิ้มสดใส อิ่มใจอิ่มบุญ ผ่องแผ้ว สุขล้ำ แยมบาน คำแสดงความรู้สึกในทางลบ ได้แก่ เกลียด เจ็บแค้น พุ่มพ่าย ระบอมระบมกรรมกรรม หัวใจร้อง กลัว โกรธ บ้า อ่อนล้า หม่น การใช้คำเลียนเสียงพูดได้แก่ สัวสว เสียงด้ายเสียงดาการใช้คำหลากหลายได้แก่ หญิง-สาว-อนงค์, แม่-มารดา, หญิงสาว-สตรี-ผู้หญิง การใช้คำซ้อนได้แก่ อ่อนหวาน กรีดกราย สาวน้อยร้อยซึ้ง เอบางร่างน้อย แม่บ้านแม่เรือน นวยนาด แซ่ม้า ช้อย หดข้อย ร้าวราน การใช้คำซ้ำ แบ่งเป็น คำซ้ำที่ใช้ไม่ยวมก ได้แก่ สาวๆ สวยๆ กรีดๆ

คำซ้ำเลียนเสียงพูด ได้แก่ ล้วยสววย เสียค่ายเสียคายการใช้คำภาษาต่างประเทศ ได้แก่ โบรกเก้นโฮม
แคชเชียร์ เซ็กซ์ เครซี่

2. การใช้โวหารภาพพจน์

ภาพพจน์ (Figure of Speech หรือ Rhetoric Language) คือถ้อยคำที่เรียบเรียงอย่าง
ใช้โวหาร ไม่กล่าวตรงไปตรงมา ทั้งนี้โดยมีเจตนาให้มีประสิทธิภาพต่อความเข้าใจและต่อความรู้สึก
ยิ่งขึ้นกว่าการใช้ถ้อยคำบอกเล่า ภาพพจน์มีได้มีแต่ในเฉพาะบทร้อยกรอง ในร้อยแก้วนักเขียนก็
นิยมใช้วิธีการสร้างภาพพจน์เช่นเดียวกัน ทำให้ผู้อ่านได้ร่วมเข้าใจ คิด และรู้สึกอย่างเข้าถึงอารมณ์
ยิ่งขึ้นตามที่ผู้แต่งตั้งใจเสนอ (กุหลาบ มลลิกะมาส 2522: 126-127)

การศึกษาโวหารภาพพจน์ในวรรณกรรมของนักเขียนหญิง ปรากฏดังนี้

2.1 อุปมา(simile)อุปมา คือ การเปรียบเทียบว่าสิ่งหนึ่งเหมือนกับสิ่งหนึ่งโดยใช้
คำเชื่อมที่มี ความหมายเช่นเดียวกับคำว่า "เหมือน" เช่น ดุจ ดังราว ราวกับ เปรียบ ประดุจ เถก
ปานประหนึ่งเพียง เพียง พ่าง เป็นต้นโดยให้ข้อความสองอย่างมาเปรียบเทียบสิ่งที่เหมือนกัน
(ประภา ศรีสีหอำไพ 2531: 51-57)

จากการศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมทั้ง 5 เรื่อง ผู้วิจัยพบโวหารแบบอุปมา
ดังต่อไปนี้

“ใช่ค่ะ...ดิฉันมีลูกคนเดียว ยังทำได้ไม่ครบเลย” เธอบอกอย่างเปิดเผย “บางทีนั้น
นึกๆ ถึงตอนที่...ชีวิตเพิ่งเริ่ม ลูกยังเล็กๆ ...แลเห็นตาเมืองร้องหา...เพราะต้องการเรา แต่เราก็ไม่ค่อย
รู้ซึ่งถึงความต้องการอันนั้นเพราะเราเองก็กลัว ผิดหวังในตัวพ่อของแก...อยากจะเอาวันเวลาคืน
มานะคะ คุณบุรีแต่มันก็สายเกินไป”

คุณสายทองกระพริบตา หน่วยตาเริ่มวาวด้วยหยาดน้ำ...ไม่มีวิ้วแววของผู้หญิงใน
สมาคมชั้นสูงซึ่งประเปรียวสดใสเหมือนชีวิตโรยด้วยกลีบดอกไม้เหลืออยู่เลย
(ปฐมนิเทศ กฤษณา อโศกสิน หน้า 91)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนใช้โวหารอุปมาคือผู้หญิงประเปรียวสดใสเหมือนชีวิต
โรยด้วยกลีบดอกไม้หมายถึง ผู้หญิงที่มีชีวิตอยู่บนความสะดักสะบวย มีความสุขสดใส สวยงาม
สื่อภาพของผู้หญิงที่อยู่ในสังคมชั้นสูง มีความสุขกับความเจริญทางวัตถุซึ่งไม่ยั่งยืน ในที่นี้สื่อภาพ
ความบกพร่องในหน้าที่แม่ของสายทอง แม่ของสองเมืองผู้เคยมีชีวิตอย่างสุขสบาย แต่กลับผกผัน
ไปเพราะครอบครัวแตกร้าง แยกทางกับสามีและทอดทิ้งลูก เมื่อรู้สึกตัวก็สายเกินไปเสียแล้ว

“หล่อน” ในรวมเรื่องสั้นอันมณีแห่งชีวิต เป็นผู้หญิงที่มีรูปร่างบอบบาง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“เรื่องทั้งหมดคงจะเป็นด้วยว่า หล่อนมีคุณสมบัติของผู้เป็นสุภาพสตรีไทยที่ดูเรียบร้อยอ่อนโยน วัตถุประสงค์จากกิริยาอาการ ทั้งตัวหล่อนก็เป็นคนเอวบางร่างน้อยราวกับถอดแบบมาจากนางในของอีกสมัยหนึ่ง ชำนาญตาที่ดูไร้ชั่ว คุณสมบัติทั้งหมดนี้จึงได้ดึงดูดความตรงข้ามของชายอกสามศอกจากผู้เป็นสามี...” (อันมณีแห่งชีวิต อัญชัน หน้า 57-58)

จากตัวอย่างข้างต้น พบว่าผู้เขียนใช้โวหารแสดงภาพพจน์แบบอุปมา คือ “หล่อนก็เป็นคนเอวบางร่างน้อยราวกับถอดแบบมาจากนางใน” หมายถึง หล่อนเป็นผู้หญิงที่มีรูปร่างบอบบาง ตัวเล็กมีส่วนเว้าส่วนโค้งงดงามตา เพราะนางใน คือ นางพนักงานฝ่ายในซึ่งจะต้องได้รับคัดเลือกอย่างดีทั้งรูปร่าง หน้าตาและกิริยามารยาท สะท้อนภาพของผู้หญิงไทยว่าเป็นผู้หญิงที่มีรูปร่างบอบบางสมส่วน

กำพลมีเรื่องชกต่อยกับเพื่อนผู้หญิงชื่อรัตนาก็ถูกครูทำโทษ ให้ช่วยการโรงกวาดโรงอาหารตอนพักเที่ยง โดยกำพลทำสามวัน รัตนาก็ทำหนึ่งวัน ทั้งๆ ที่เด็กหญิงเป็นฝ่ายเริ่มก่อน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

กำพลรับคำสั่งเสียงเบา หน้าเจ้าเพราะใจไม่อยากจำนน นึกถึงแต่น้ำหนักมือของรัตนาก็พาลลงบนหลัง ซึ่งทำให้เขาถูกจนพูดไม่ออก ครั้นเขาหันไปเอาคืบบ้างก็ได้เพียงปลายนิ้วสะกิดหัวไหล่เท่านั้นเพราะรัตนากลบไวยาวกับลูกกลิ้ง (ช่วงสำราญ เดือนวาด พิมวนา หน้า 199)

จากตัวอย่างข้างต้น พบว่าผู้เขียนใช้ภาพพจน์แบบอุปมาในการเปรียบเทียบ คือ “รัตนากลบไวยาวกับลูกกลิ้ง” หมายถึง รัตนากลบได้เร็วจนแทบไม่โดนตัว สื่อภาพของเด็กหญิงรัตนาคือเป็นคนทีคล่องแคล่วว่องไว และชุกชอนอย่างเด็กผู้ชาย

ฉันทน์ แม่ของกะทิ ยังไม่ยอมรับอาการกล้ำเนื้ออ่อนแรงของตนเอง จึงพากะทิซึ่งยังเล็กๆ ไปเที่ยวเล่นน้ำคลอง โดยไม่บอกใคร จนมีเรื่องไม่คาดฝันเกิดขึ้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“แม่เหมือนบ้า ฝนตกลงมาเหมือนฟ้ารั่ว แม่ร้องตะโกนแข่งกับกับเสียงฟ้าให้หนูนั่งนิ่งๆ แม่ไม่รู้จริงๆว่าจะทำยังไงดี แม่ร้องแข่งกับฝน โกรธตัวเอง โกรธฝน โกรธฟ้า ที่สำคัญคือกลัวจนเหมือนหัวใจหยุดเต้น แม่ร้องโหยหวน ใครก็ได้ช่วยที ช่วยลูกของแม่ด้วย แม่ตะเบ็งจนสุดเสียง ทั้งๆ ที่รู้ว่าไม่มีทางที่ใครจะได้ยิน ต่อให้ไม่มีเสียงฝนฟ้าคะนองแบบนี้

(ความสุขของกะทิ งามพรรณ เวชชาชีวะ หน้า 67)

จากตัวอย่างข้างต้น พบว่าผู้เขียนใช้ภาพพจน์แบบอุปมาคือ “แม่เหมือนบ้า” และ “กลัวจนเหมือนหัวใจหยุดเต้น” หมายถึง แม่กลัวจนขาดสติ เพราะกะทิอยู่ในเรือคนเดียวกลาง

สายน้ำฉกัทร ตกใจกลัวสุดขีด กลัวถูกเป็นอันตราย แต่เมื่อไม่มีแรง จะดึงเรือกลับ หรือจะว่ายน้ำไป พยายามก็ทำไม่ได้ จึงได้แต่ตะโกนร้องขอความช่วยเหลือและร้องไห้เสียใจในความผิดพลาดของตนเอง ภาพพจน์นี้สื่อภาพลักษณ์ของผู้หญิงที่เป็นแม่ย่อมมีความรักและห่วงใยลูกอย่างสุดซึ้งเมื่อลูก ตกอยู่ในอันตราย

ในบทกวีนิพนธ์เรื่องใบไม้ที่หายไป ผู้เขียนได้แสดงภาพพจน์ในการแสดงความคิด ดังตัวอย่างต่อไปนี้

สะออดซาวราวหยดสดเกษียร

อันแม่เจียนจากใจให้ลูกสิ้น

บาดแผลบนต้นยางทางทำกิน

คือปากบิ่บจาร์กร่องของบุญคุณ

(ใบไม้ที่หายไป จิระนันท์ พิตรปรีชา หน้า 37)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนใช้โวหารภาพพจน์แบบอุปมา คือ “สะออดซาวราวหยดสดเกษียร อันแม่เจียนจากใจให้ลูกสิ้น” หมายถึง การเปรียบเทียบน้ำจากต้นนั้นขาวสะอาดเปรียบกับน้ำนมจากแม่ที่กลั่นจากใจให้ลูกได้ดื่มกิน สื่อภาพบุญคุณอันยิ่งใหญ่ของผู้หญิงที่เป็นแม่ ซึ่งผู้เขียนกล่าวเปรียบในเชิงบวกที่ลูกทุกคนต้องทดแทน

2.2 อุปลักษณ์ (metaphor) คือการเปรียบเทียบด้วยการกล่าวว่าสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่งโดยใช้คำแสดงการเปรียบเทียบว่า“เป็น”หรือ“คือ”ความหมายจึงลึกซึ้งกว่าอุปมา อุปลักษณ์ประเภทหนึ่งคืออุปลักษณ์โดยนัยเป็นการเปรียบเทียบคล้ายอุปลักษณ์แต่ไม่มี“เป็น”หรือ“คือ”ปรากฏในข้อความยกมาแต่สิ่งที่นำไปเปรียบเทียบให้ผู้อ่านตีความเองว่าสิ่งที่นำไปเปรียบเทียบกับนั้นคืออะไรโดยสังเกตเนื้อความในบริบทนั้น (จุไรรัตน์ ลักษณะศิริและบาหยัน อัมมสารณ 2548: 53-56)

สองเมือง ตัวละครเอกฝ่ายชายมีจิตใจผูกพันกับบาติ เพราะมีชีวิตในวัยเด็กเหมือนกัน เมื่อเติบโตขึ้น บาติไปอยู่ต่างประเทศ แต่เขายังคิดคาดหวังว่าบาติน่าจะเป็นสาวบริสุทธิ์ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ทำไมเขาจะต้องหวังเห็นหล่อนเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ ได้สิ่งนั้นสิ่งนี้ สองเมืองนึกขำตนเองขณะขับตามไปถึงจนสี่แยกแล้วต่างคนต่างเลี้ยวไปตามทางของตนเอง สองเมืองนึกนึกแหง่หนที่คนทั้งสองพากันไปในชั่วโหม่งข้างหน้า! ความจริงเขาก็ไม่น่าเก็บเอาความสงสัยใดๆ มาครุ่นคำนึง...หากสิ่งนั้นเกี่ยวข้องกับความสุขของหล่อน...เป็นไปได้อย่างไรที่เขายังหวังเห็นหล่อนเป็นผ้าขาว ซึ่งไม่เคยมีรอยมลทิน...เป็นไปได้ เขาคิด และเขาเองก็ไม่ได้หวังเช่นนั้น...แต่นั่นแหละ ถึงอย่างไรเขาเป็นชาวไทยจะไม่ให้ถือสากับเรื่องเช่นนี้เสียเลย ย่อมเป็นไปได้อีกเช่นกัน (ปฐมนิเทศ กฤษณา อโศกสิน หน้า 125)

จากตัวอย่างข้างต้น พบว่าผู้เขียนใช้โวหารภาพพจน์แบบอุปลักษณ์ คือ “หล่อนเป็นผ้าขาว” หมายถึง บาลิเป็นสาวบริสุทธิ์ ผู้เขียนบรรยายผ่านความคิดของตัวละครชายที่มีต่อตัวละครหญิง ว่าน่าจะยังมีความสาวแบบพรหมจรรย์ ไม่เคยหลับนอนกับชายใดมาก่อน ซึ่งบาลิกลับไม่ได้เป็นเช่นนั้น ตรงกันข้ามบาลิมีผู้ชายเข้ามาแล้วหลายคน สื่อภาพของผู้หญิงที่รับวัฒนธรรมตะวันตกมาเป็นแบบในการดำเนินชีวิตคือ การลองอยู่ร่วมกันก่อนแต่งงาน สองเมืองเองก็รู้แต่ก็ยังไม่สามารถยอมรับได้ เพราะเขาเป็นผู้ชายไทย สะท้อนภาพลักษณ์ของผู้หญิงไทย ว่าผู้หญิงที่มีคุณค่าต้องรักษาความสาวบริสุทธิ์ก่อนแต่งงาน ถ้าหญิงใดเคยผ่านผู้ชายมาแล้วโดยยังไม่แต่งงานเป็นเรื่องเสียหาย มีมลทิน แต่ถ้าผู้ชายทำก็ไม่ใช่ไร เป็นเรื่องธรรมดาแสดงความเหลื่อมล้ำทางเพศอย่างชัดเจน

“หล่อน” ในอณูมติแห่งชีวิต ทำหม้อใหม่แล้วนำไปซ่อนในห้องลูก หล่อนตัวชาเมื่อรู้ว่าสามีจับได้ และพอรู้แล้วว่าจะเกิดเหตุการณ์อะไรตามมา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

หล่อนค่อยๆ ลุกขึ้นใส่เสื้อผ้าไปอย่างซังกะตาย แต่จะกระดิกกระเดี้ยทำอะไรอีกต่อไปก็หาไม่ ตัวของหล่อนแข็งเป็นหิน ไปเสียแล้ว และมือเท้าพานจะเย็นซีดเหมือนเลือดหยุดเดินลงไปเฉยๆ ใจหล่อนปั่นป่วนอยู่แต่หม้อเวรหม้อกรรมใบนั้นจนหูอื้อตาลาย...

(อณูมติแห่งชีวิต อัญชัน หน้า 74)

จากตัวอย่างข้างต้น พบว่าผู้เขียนใช้โวหารภาพพจน์แบบอุปลักษณ์ คือ “หล่อนแข็งเป็นหิน” หมายความว่า เมื่อ “หล่อน” ถูกสามีจับได้เรื่องหม้อใหม่ ทำให้ “หล่อน” ตัวแข็ง ตัวชา ความคิดก็สับสนไม่รู้จะหาทางออกอย่างไร บางทีถ้าตัว “หล่อน” กลายเป็นหินไปจริงๆ ก็อาจช่วยให้พ้นจากความรุนแรงที่จะได้รับ สะท้อนภาพของผู้หญิงที่ยอมตกเป็นเบี้ยล่างของสามี ถูกกระทำรุนแรงทั้งร่างกายและจิตใจอยู่ตลอดเวลา

บทกวี “อหังการของดอกไม้” ในบทกวีนิพนธ์ ดอกไม้ที่หายไป ได้สื่อภาพของผู้หญิงที่มีคุณค่าดังตัวอย่างต่อไปนี้

สตรีมีดวงใจ

เป็นดวงไฟไม่ผันผวน

สร้างสมพลังมวล

ด้วยเธอล้วนก็คือคน

(ใบไม้ที่หายไป จิระนันท์ พิตรปรีชา หน้า 57)

ตัวอย่างดังกล่าวปรากฏโวหารภาพพจน์ คือ สตรีมีดวงใจเป็นดวงไฟไม่ผันผวน หมายถึง ผู้หญิงมีจิตใจที่เข้มแข็ง เป็นพลังอันกล้าแกร่งเปรียบกับดวงไฟ สีสภาพของผู้หญิงที่มีความมุ่งมั่น ทำทนาย และแสดงตัวตนที่เข้มแข็งสามารถทำทุกอย่างได้อย่างที่คนอื่นทำ

2.3 สัญลักษณ์ (symbol) คือ การเปรียบสิ่งหนึ่งแทนอีกสิ่งหนึ่งที่มีคุณสมบัติหรือลักษณะภาวะบางประการร่วมกันเป็นการสร้างจินตภาพซึ่งใช้รูปธรรมชักนำไปสู่ความหมายอีกชั้นหนึ่ง ส่วนใหญ่มักจะเป็นที่เข้าใจในสังคม เช่น ใช้ ดอกไม้ แทน ผู้หญิงเพราะมีคุณสมบัติร่วมกัน คือความสวยงามและความบอบบาง ใช้ ราชสีห์ แทนผู้มีอำนาจเพราะราชสีห์และผู้มีอำนาจต่างมีคุณสมบัติร่วมกันคือความน่าเกรงขามดังตัวอย่างในเรื่องปูนปิดทอง ดังนี้

เพียงสัปดาห์เศษๆ ที่บาลีเข้ามาพักอาศัย ก็ได้รู้ว่า อาเป็นคนเจ้าระเบียบและต้องการความสนใจจากหลานชายมากพอๆ เนื่องจากเธอเป็นคนสำคัญของเขามาตลอด แม้เธอจะเป็นฝ่ายสนใจปรนนิบัติอาทรทุกข์สุขของเขา แต่งานทุกอย่างภายในบ้านสองเมืองก็มอบหมายให้เธอเป็นคนตัดสินใจแต่ผู้เดียว

เพราะฉะนั้น บาลีจึงต้องระมัดระวังในข้อที่ว่ามารมาของหล่อนนั้น จะไม่ทำให้ารู้สึกว่าถูกลดอำนาจ หรือไม่ก็ทำให้รู้สึกว่าเป็นสองตัวอยู่ถ้าเดียวกัน

บริวารสามสี่คนในบ้านก็เช่นกัน บาลีไม่พยายามใช้สอยคนเหล่านั้น จู๊ดจ๊าดว่าหล่อนเป็นใครที่นี่ หากแต่ให้วุ่นวายเขาคล้ำๆ กับว่าหล่อนบังเอิญพลัดหลงเข้ามาเป็นสมาชิกครอบครัวเหมือนพวกเขาตั้งนั้นทุกคนที่ดูราวจะเพ่งเล็ง และแข็งขันกับหล่อนแต่แรก ก็อ่อนโยนลงมากในสัปดาห์ต่อมา บาลีไม่มีอุบายแยบยลอื่นใด นอกจากนำคุณสมบัติของเลขานุการที่ดีมาใช้ในการนี้ (ปูนปิดทอง กฤษณา อโศกสิน หน้า 288)

จากตัวอย่างข้างต้น พบว่าผู้เขียนใช้ภาพพจน์แบบสัญลักษณ์ คือ สองสองตัวอยู่ถ้าเดียวกัน คำว่า “เสือ” เป็นสัญลักษณ์ของคนที่มีอำนาจ ซึ่งในที่นี้ หมายถึง บาลีและอาของสองเมือง เพราะอาคือคนที่สองเมืองมอบความไว้วางใจให้ดูแลทุกอย่างในบ้าน และเขาก็รักเคารพเหมือนแม่คนหนึ่งด้วย ส่วนบาลีเป็นผู้มาใหม่ในฐานะคนที่สองเมืองรักและจะแต่งงานด้วย สะท้อนภาพของผู้หญิงที่จะเป็นผู้ดูแลและจัดการทุกอย่างในบ้านโดยผู้ชายไม่ก้าวล้ำ

นอกจากนี้ผู้เขียนยังใช้คำว่าเสือ ในลักษณะของความคู่ร้าย ดังนี้

เรื่องราม ตัวละครหญิงจากเรื่องปูนปิดทอง เป็นผู้หญิงที่มีชีวิตมาจากครอบครัวที่แตกสลาย เรื่องรามจึงอยู่กับการเอาตัวให้รอด กลายเป็นคนโกหกหลอกลวง ร่วมมือกับพี่ชายต่างมารดา ปล้นทรัพย์สินในบ้านของสองเมือง ชายอีกคนที่อุปการะเลี้ยงดู ดังตัวอย่างต่อไปนี้

นัยน์ตากลมโตของเรื่องราวซึ่งเคยหลอกใครๆ ได้ เมื่อหล่อนประจบประแจง
คู่ตระหนก และเต็มไปด้วยแววของนางเลื้อร้าย มีเสียงเท้าวิ่งไปตามถนนซีเมนต์ข้างนอก ทำให้บาสี
รีบผลุนผลันออกไปยังประตูหน้าต่าง ซึ่งเปิดแง้มอยู่เช่นกัน (ปูนปิดทอง กฤษณา อโศกสิน หน้า 413)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนใช้คำที่สื่อความหมายถึงผู้หญิง คือคำว่า นางเลื้อร้าย
หมายถึง ผู้หญิงที่ชั่วร้าย ผู้เขียนเน้นภาพของผู้หญิงที่มีแววตาชั่วร้าย เนื่องจากถูกจับได้ขณะที่กำลัง
ช่วยกันขนทรัพย์สินมีค่าลงในกระเป๋า สะท้อนภาพของผู้หญิงบางคนที่จิตใจอ่อนแอ ปลอ่ยให้
ความโลภครอบงำจิตใจ ไม่สามารถกลับตัวได้ ออกฉ้อโกงต่อพี่ชายที่อุปการะเลี้ยงดู ซึ่งต้องถูก
กฎหมายลงโทษในที่สุด

ในบทกวีนิพนธ์เรื่องใบไม้ที่หายไป ผู้เขียนได้ใช้สัญลักษณ์หลายบท ดังตัวอย่าง
ต่อไปนี้

ดอกไม้ไม่มีหนามแหลม

มิใช่แถมคอยคนชม

บานไว้เพื่อสะสม

ความอุดมแห่งผืนดิน

(ใบไม้ที่หายไป จิระนันท์ พิตรปรีชา หน้า 57)

จากตัวอย่างข้างต้น พบว่าผู้เขียนใช้สัญลักษณ์ในการสื่อความหมายคือ ดอกไม้
เป็นสัญลักษณ์ของผู้หญิง ซึ่งเป็นการสร้างคุณค่าใหม่ให้กับผู้หญิง ดอกไม้และบทกวีได้อย่างลึกซึ้ง
สะท้อนภาพของผู้หญิงสมัยใหม่ที่มีคุณค่าในการแย้มบานมากกว่าความสวยงามเพียงอย่างเดียว แต่
สามารถสร้างสรรค์ประโยชน์แก่แผ่นดินได้อย่างภาคภูมิ

บทกวีนิพนธ์เรื่องใบไม้ที่หายไป ผู้เขียนใช้สัญลักษณ์ในการสื่อความหมายถึง
ผู้หญิง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

...ข้าวประชาชนนี้มีมามอบ

สนองตอบนักสู้ผู้หาญกล้า

แม่โพสพแบกกระบุงเดินมุ่งมา

ยืมในหน้าปาดเหงื่อเหนือไร้วัว

(ใบไม้ที่หายไป จิระนันท์ พิตรปรีชา หน้า 79)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนใช้สัญลักษณ์เพื่อแสดงความเป็นผู้หญิง คือ คำว่า

แม่โพสพ เป็นคำยกย่องเทวดาผู้หญิง ความหมายในที่นี้ผู้เขียนต้องการสื่อถึงผู้หญิงที่คอยเป็นกำลังสำคัญด้านเสบียงอาหาร สำหรับนักต่อสู้เพื่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน

ผู้หญิงเป็นเพศที่เสื่อมเสียได้ง่าย ดังปรากฏในเรื่องอัณณานิแห่งชีวิต ดังนี้

“เฮอะ แค้นทำนักเลง จ้างก็ไม่มีใครสน รู้ป่าว--ยายชมบอกเราด้วยละว่า-- ตอนเราเกิดก็จั้นๆ คุณตาจ้างโจนสกละลิเกมาเล่นแก้บนเท่านั้นแหละ แต่แห ตอนกำเนิดพี่ปล้อง แกทำตื่นเดินถึงขนาดลุกขึ้นมาเดินโจนเหงๆ เองเลยละว่า--เหม่ เหม่ ตะปิ้งแผ่นเดียวจะไปปิดส้วมนี่มิดอะไรเว้ย” (อัณณานิแห่งชีวิต อัณณัน หน้า 28)

จากตัวอย่างข้างต้น เป็นคำพูดของเด็กชายป๊อด น้องชายของเด็กหญิงปล้อง ที่พูดจาเหยียดหยัน ประชดประชัน อย่างคนที่เหนือกว่า ภูมิใจที่พ่อแม่คุณตาได้ให้หลานชายมีการจ้างโจนกับลิเกมาฉลอง ส่วนเด็กหญิงปล้องเกิด กลับไม่พอใจ ตะปิ้งแผ่นเดียวจะไปปิดส้วม นี่มิดอะไร หมายถึง เครื่องปิดที่ลับของเด็กหญิงทำด้วยเงิน ทอง หรือนาก ส้วม เป็นสัญลักษณ์ของความเสื่อมเสียที่เกิดขึ้นได้ง่ายของผู้หญิง สะท้อนภาพของผู้หญิงไทยมักเป็นเพศที่นำความเสื่อมเสียมาสู่วงศ์ตระกูลได้ง่าย รวมถึงค่านิยมของคนไทย นิยมมีลูกชายมากกว่าลูกผู้หญิง

กะทิ ในเรื่องความสุขของกะทิ เป็นเด็กหญิงที่รักแม่มาก ถึงแม้ไม่ได้อยู่เคียงคู่ใกล้ชิด และแม่ก็จากไปแล้ว กะทิก็กยังมีภาพที่สวยงามของแม่อยู่ในจิตใจ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ถ้ามีดินสอสี กะทิจะวาดภาพแม่ในชุดสีชมพูหวานๆ มีปีกบางใส และถือดอกเหมือนนางฟ้า กะทิเชื่อจริงๆ ว่าป้านี้แม่มีความสุขแล้วในโลกใหม่ และในอนาคตเราจะได้พบกันอีก (ความสุขของกะทิ งามพรรณ เวชชาชีวะ หน้า 103)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้เขียนใช้คำว่า “นางฟ้า” เป็นคำที่แสดงว่าเป็นเพศหญิง เป็นสัญลักษณ์ของผู้หญิงที่มีทั้งรูปร่างหน้าตา ผิวพรรณสวยงามและความดี สะท้อนเกี่ยวกับความรักของกะทิที่มีต่อแม่อย่างลึกซึ้ง และสวยงาม ถึงแม้แม่จะจากไปแล้วแต่ความทรงจำเกี่ยวกับแม่ก็ยังติดตาตรึงใจของกะทิอยู่เสมอ

2.4 การกล่าวอ้างความ (Allusion) คือการกล่าวอ้างถึงหรือกล่าวอ้างความถึงบุคคลสถานที่พฤติกรรมเหตุการณ์ในวรรณคดีนิทานเรื่องอื่นๆ หรือการกล่าวอ้างข้อความตอนหนึ่งที่เป็นที่รู้จักกันดีทั่วไป ยกมาประกอบข้อความ เมื่อเอ่ยขึ้นมาก็เป็นที่รู้จักทันที (กุหลาบ มลลิกะมาส 2522: 131) ซึ่งจะช่วยให้เชื่อมโยงความคิดให้แก่ผู้อ่านและทำให้เข้าใจเรื่องราวได้ถูกต้องและรวดเร็วยิ่งขึ้น (จุไรรัตน์ ลักษณะศิริและบาหยัน อิมสำราญ 2548: 53-56)

จากการศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมของนักเขียนหญิง ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้โวหาร ภาพพจน์แบบการกล่าวเท็จความดังนี้

“หล่อน” จากเรื่องในรวมเรื่องสั้นชุดอัณณิแห่งชีวิต ผู้เขียนได้ใช้ภาพพจน์ การกล่าวเท็จความ เพื่อเปรียบ เทียบและอธิบายพฤติกรรมของ “หล่อน” ในการใช้จ่ายอย่างรั่วไหล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

แรกๆ หล่อนก็เอาแต่หลงใหลได้ปลื้มในตัวสามี แม้จะแอบระอาบ้างกับนิสัยช่าง กระหมัดเก็บออม แทบไม่มีได้กระเด็นตกไปทางใดของเขา เมื่อเทียบกับการใช้จ่ายเงินของหล่อน ที่เป็นไปอย่างรั่วไหลไม่รอบคอบจนแม้มารดาจะต้องออกปากว่า“แม่กระจาดกันโหว” (อัณณิแห่งชีวิต อัณณิ หน้า 60)

จากตัวอย่างข้างต้น พบว่าผู้เขียนมีการเปรียบเทียบโดยใช้ภาพพจน์แบบการกล่าวเท็จความคือ การใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยของ“หล่อน” จนมารดาต้องออกปากว่าเป็นแม่กระจาดกันโหว โบราณนำภษะโบราณชนิดหนึ่งมาตั้งเป็นอุปมาให้คนเห็นกันชัดๆ “กระเซอ” หมายถึง ภษะชนิดหนึ่งลักษณะคล้ายกับ “กระจาด” ที่สำหรับใส่ของแต่กระเซอให้สำหรับใส่เงินเบี้ยหรือเสื้อผ้าของใช้ของประดับเล็กๆ ทัวไป (เป็นกระจาดลักษณะทรงสูงกันสอบ) ใช้วิธีการเคียด (เอาค้ำเข้ากับ สะเอาจ้างซ้าย เอามือซ้ายเกี่ยวไว้ ถ้ากันกระเซอรั่วของในกระเซอก็จะหล่นหายหมด โบราณอุปมาว่าคือการใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย ไม่รู้จักประหยัดเก็บหอมรอมริบ สตรีแม่บ้านที่มีนิสัยอย่างนี้ โบราณขานว่าเป็น “กระเซอกันรั่ว”แต่ผู้เขียนมีการดัดแปลงข้อความ เป็น แม่กระจาดกันโหว ทั้งนี้เพื่อให้ “หล่อน” เข้าใจความประพฤติกิเลสที่สมควรได้ชัดเจนยิ่งขึ้น สะท้อนภาพของผู้หญิงไทยที่ไม่รู้จักวางแผน การใช้จ่าย ไม่รอบคอบในการใช้เงินจนทำให้ถูกตำหนิ

แม่ของเด็กหญิงกะทิอาการทรุดหนัก แต่ก็เลือกที่จะไม่เจาะคอ เพราะจะทำให้พูดไม่ได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

แม้อยู่หลังอยู่กะทิเข้าไปนั่งใกล้ๆ ใบหน้าของแม่ได้หน้าากที่เชื่อมต่อเข้ากับ เครื่องใบแพพดสูงบ กะทินึกถึงคำพูดของน้ำก้นด์ แม่เลือกที่จะไม่เจาะคอใส่เครื่องช่วยหายใจเพื่อ ยึดอายุ เพราะจะทำให้แม่พูดไม่ได้ แม่เลือกที่จะลดชีวิตของตัวเองลง แต่พูดได้จนนาทีสุดท้าย กะทินึกถึงนิทานเรื่องเงือกน้อยที่ยอมตัดลิ้นเพื่อเปลี่ยนทางให้เป็นขา แล้วไปตามหาเจ้าชายคนรัก แม่คงไม่มีความรักให้ต้องติดตามหาอีกแล้ว (ความสุขของกะทิ งามพรรณ เวชชาชีวะ หน้า 54-55)

จากตัวอย่างข้างต้น พบว่าผู้เขียนใช้การบรรยายความคิดและการกระทำของตัวละครโดยใช้ภาพพจน์แบบการกล่าวเท็จความ คือ นิทานเรื่องเงือกน้อยที่ยอมตัดลิ้นเพื่อเปลี่ยนทางให้เป็นขา เป็นการเปรียบ เทียบการกระทำอย่างมีเหตุผล นั่นคือ แม่เลือกให้อายุสั้นลง แต่พูดได้จน นาทีสุดท้าย จึงไม่เจาะคอ เช่นเดียว กับเงือกน้อยที่ยอมตัดลิ้นเพื่อเปลี่ยนทางให้เป็นขา

เพื่อให้ได้ตามหาชายคนรัก ตัวอย่างนี้สะท้อนให้เห็นภาพของหญิงไทยที่มีลักษณะของผู้หญิงสมัยใหม่ กล่าวคือ มีจิตใจเข้มแข็ง เด็ดเดี่ยว และตัดสินใจทุกอย่างด้วยตนเองอย่างมีเหตุผล

จากการวิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษาที่สื่อภาพลักษณ์ของหญิงไทยในวรรณกรรมซีไรต์ของนักเขียนหญิง ผู้วิจัยพบว่าในด้านการใช้โวหารภาพพจน์ ปรากฏ ดังนี้ โวหารภาพพจน์แบบอุปมา ได้แก่ ผู้หญิงประเปรียวสดใสมือเหมือนชีวิตโรยด้วยกลีบดอกไม้ หล่อนก็เป็นคนเอบางร่างน้อยราวกับถอดแบบมาจากนางใน รัดนาหลบไรรวกับลูกลิง แม่เหมือนบ้า กลัวจนเหมือนหัวใจหยุดเต้น สะอาดขาวราวหยดสดเกยียรโวหารภาพพจน์แบบอุปลักษณ์ ได้แก่ หล่อนเป็นผ้าขาว หล่อนแข็งเป็นหิน หล่อนเป็นเป่าซ่อม สตรีมีดวงใจเป็นดวงไฟไม่ผันผวน โวหารภาพพจน์แบบสัญลักษณ์ ได้แก่ ดอกไม้ หมายถึงผู้หญิง เสือสองตัวอยู่ถ้ำเดียวกัน หมายถึง บาลี กับอาของสองเมือง หมาหัวเน่า หมายถึง เด็กหญิงปล้อง ส้วม หมายถึง ความเสื่อเสียบของลูกผู้หญิง ปลาหางเปื้อย หมายถึง ผู้หญิง นางเสื่อร้าย นางเอก นางฟ้า โวหารภาพพจน์แบบกล่าวเท็จความ ได้แก่ แม่กระจาดกันโห่ โบราณอุปมาว่าคือการใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย ไม่รู้จักประหยัดเก็บหอมรอมริบ สตรีแม่บ้านที่มีนิสัยอย่างนี้ โบราณขานว่าเป็นกระเชอกันร้ว นิทานเรื่องเงือกน้อยที่ยอมตัดลิ้นเพื่อเปลี่ยนทางให้เป็นขาเปรียบเทียบกับแม่ของกะทิที่ยอมเลือกอายุสั้นลง แต่พูดได้จรรยาที่สุดท้าย

